

ЗВІТ
про стратегічну екологічну оцінку
проекту ПРОГРАМИ охорони
навколишнього природного середовища
в Житомирській області на 2023-2027 роки

Житомир 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
I. Зміст та основні цілі проєкту Програми охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області на 2023-2027 роки, його зв'язок з іншими документами державного планування.....	4
II. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, та прогнозні зміни цього стану, якщо документ державного планування не буде затверджено.....	8
III. Характеристика стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на територіях, які ймовірно зазнають впливу. Опис наслідків виробничої діяльності для довкілля, у тому числі для здоров'я населення.....	24
IV. Екологічні проблеми, у тому числі ризики впливу на здоров'я населення, які стосуються Програми, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом.....	40
V. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, що стосуються Програми, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час її підготовки.....	48
VI. Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових, постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків.....	62
VII. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Програми	72
VIII. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка, у тому числі будь-які ускладнення	74
IX. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення	75
X. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення (за наявності).....	79
XI. Резюме нетехнічного характеру інформації	79
XII. Виконавці Звіту про стратегічну екологічну оцінку проєкту ПРОГРАМИ охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області на 2023-2027 роки.....	83

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку суспільства все більшого значення у реалізації регіональної політики набуває концепція збалансованого (сталого) розвитку, спрямована на інтеграцію економічної, соціальної та екологічної складових розвитку.

Поява цієї концепції пов'язана з необхідністю розв'язання екологічних проблем і врахування екологічних питань в процесах планування та прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку регіонів і населених пунктів.

Стратегічна екологічна оцінка (далі – СЕО) розглядається як процедура визначення, опису та оцінювання наслідків виконання документів державного планування для довкілля, в тому числі здоров'я населення, виправданих альтернатив та розроблення заходів із запобігання, зменшення та відшкодування можливих негативних наслідків.

Мета стратегічної екологічної оцінки – сприяння врахуванню екологічних міркувань у процесі підготовки та прийняття планів і програм з метою забезпечення високого рівня охорони довкілля та сприяння збалансованому (сталому) розвитку. Стратегічна екологічна оцінка документів державного планування дає можливість зосередитися на всебічному аналізі можливого впливу планованої діяльності на довкілля та використовувати результати цього аналізу для запобігання або пом'якшення екологічних наслідків в процесі планування.

СЕО проводиться згідно із вимогами Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» та «Методичних рекомендацій із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування», затверджених наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 10.08.2018 № 296 (із змінами, внесеними згідно з наказом Мінприроди від 29.12.2018 № 465).

СЕО здійснюється на основі принципів законності та об'єктивності, гласності, участі громадськості, наукової обґрунтованості, збалансованості інтересів, комплексності, запобігання екологічній шкоді, довгострокового прогнозування, достовірності та повноти інформації у проєкті документа, міжнародного екологічного співробітництва.

Основними міжнародно-правовими документами щодо проведення СЕО є: Протокол про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє природне середовище у транскордонному контексті (Конвенція ЕСПО), ратифіковано Верховною Радою України (від 01.07.2015 №562-VIII), та Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє природне середовище, імплементація якої передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС.

Засади екологічної політики України визначені Законом України «Про основні засади (Стратегії) державної екологічної політики на період до 2030 року» (схвалено Верховною Радою України 28 лютого 2019 року).

Об'єктом даної стратегічної екологічної оцінки є проєкт Програми охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області на 2023-2027 роки.

Розробка Звіту з стратегічної екологічної оцінки Програми охорони навколишнього природного середовища Житомирської області на 2023-2027 роки здійснювалася робочою групою фахівців:

I. Зміст та основні цілі проєкту Програми охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області на 2023-2027 роки, його зв'язок з іншими документами державного планування.

Відповідно до чинного законодавства охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини – невід'ємна умова сталого економічного та соціального розвитку України.

Соціально-економічний розвиток Житомирщини тісно й нерозривно пов'язаний зі станом навколишнього природного середовища регіону та безпосередньо залежить від реалізації стратегічних завдань у сфері охорони та збереження довкілля. Так, до основних принципів формування регіональної екологічної політики належать охорона та поліпшення стану навколишнього природного середовища, гарантування безпечних екологічних умов для життя і здоров'я населення, впровадження екологічно збалансованої системи природокористування та збереження природних екосистем. Практичним інструментом реалізації регіональної екологічної політики, виконання завдань зі збереження довкілля та створення безпечних екологічних умов для життєдіяльності населення є Програма охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області на 2023-2027 роки (далі – Програма).

Програма охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області на 2023-2027 роки (далі – Програма) є підставою для фінансування природоохоронних заходів на території області за рахунок коштів обласного бюджету. Крім того, відповідно до п. 1.7 статті 90 та п. 1.13 статті 91 Бюджетного кодексу України, Програма – це єдиний механізм використання коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища.

Програма розроблена відповідно до Законів України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», «Про природно-заповідний фонд», «Про відходи», «Про тваринний світ», «Про рослинний світ», «Про охорону атмосферного повітря», Бюджетного, Податкового, Водного, Лісового та Земельного кодексів України, Постанов Кабінету Міністрів України від 07.05.1998 № 634 «Про Положення про Державний фонд охорони навколишнього природного середовища» (із змінами) та від 17 вересня 1996 року № 1147 «Про затвердження переліку видів діяльності, що належать до

природоохоронних заходів» (із змінами), Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року, Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року.

Програма охорони навколишнього природного середовища Житомирської області на 2023-2027 роки розроблена Управлінням екології та природних ресурсів Житомирської обласної військової адміністрації з урахуванням пропозицій структурних підрозділів Житомирської обласної військової адміністрації, міських, сільських та селищних рад. До Програми включені заходи з вирішення проблемних питань, що є актуальними як для більшості територій області, так і для окремих громад, а також із проведення освітньо-виховної кампанії екологічного спрямування.

Основною метою Програми є реалізація екологічної політики, спрямованої на стабілізацію та поліпшення екологічної ситуації на території області, зниження екологічних ризиків, зокрема викидів парникових газів, створення належних умов для досягнення безпечного для життя населення стану навколишнього природного середовища, а саме:

- раціональне використання і відтворення природних ресурсів шляхом здійснення комплексу науково обґрунтованих природоохоронних і ресурсозберігаючих заходів;
- проведення просвітницької та наукової діяльності, залучення громадськості до природоохоронних дій через екологічне інформування й освіту населення;
- зменшення викидів забруднених стічних вод у водойми;
- організація системи моніторингу довкілля, у тому числі атмосферного повітря.

Досягнення мети Програми потребує комплексних спрямованих дій органів державної влади, місцевого самоврядування та їх виконавчих органів, організацій, установ і підприємств області всіх форм власності для реалізації пріоритетних напрямів діяльності у сфері ефективного природокористування, дотримання вимог екологічної безпеки та охорони навколишнього природного середовища.

Програмування основних заходів здійснено на підставі глибокого аналізу екологічної ситуації в області та основних чинників, що впливають на тенденції і динаміку процесів у природоохоронній сфері. Передбачено виконання заходів в питаннях охорони, раціонального використання та відтворення природних ресурсів, цивільного захисту населення, попередження техногенних аварій, використання генетично-модифікованих організмів, формування міського середовища тощо, цією програмою визначено основні заходи за такими напрямками:

- охорона та раціональне використання водних ресурсів;
- поводження з відходами;
- охорона та раціональне використання земель;
- охорона атмосферного повітря;
- збереження природно-заповідного фонду;

- охорона та раціональне використання природних рослинних ресурсів;
- екологічна освіта, інформаційне забезпечення та наукові дослідження.

Програма передбачатиме реалізацію видів діяльності щодо яких законодавством передбачено здійснення процедури оцінки впливу на довкілля, одночасно виконуються два критерії визначені статтею 2 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку». Таким чином, проведення процедури стратегічної екологічної оцінки Програми є обов'язковим. Стратегічна екологічна оцінка Програми дає можливість зосередитися на всебічному аналізі можливого впливу на довкілля та здоров'я населення, а також використовувати результати цього аналізу для впровадження природоохоронних, ресурсозберігаючих технологій та заходів, спрямованих на запобігання, зменшення та усунення забруднення довкілля в процесі стратегічного планування.

Відповідно до законів України «Про правовий режим воєнного стану», «Про місцеві державні адміністрації», у зв'язку з військовою російською агресією проти України Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» введено воєнний стан у зв'язку з чим заплановані заходи Програми можуть коригуватися.

Напрями та заходи Програми охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області на 2023-2027 роки

Напрями	Заходи
1	2
1. Охорона та раціональне використання водних ресурсів	1.1. Проектування, будівництво, реконструкція та технічне переобладнання очисних споруд каналізації в населених пунктах Житомирської області;
	1.2. Проектування та технічне переоснащення із заміною аварійного обладнання КНС у населених пунктах Житомирської області;
	1.3. Проектування, будівництво та реконструкція систем роздільної каналізації, каналізаційних мереж і споруд на них у населених пунктах Житомирської області;
	1.4. Робота щодо відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річок, а також заходи для боротьби з шкідливою дією вод (біологічна меліорація водних об'єктів, винесення водоохоронних зон в натуру, упорядкування джерел, очищення русел від дерев, що потрапили до них внаслідок проходження весняних повеней, будівництво протиповеневих водосховищ і дамб тощо);

2. Поводження з відходами	<p>2.1. Проектування, будівництво та реконструкція полігонів твердих побутових відходів і сміттєпереробних заводів;</p> <p>2.2. Проведення заходів щодо забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення і знешкодження відходів та небезпечних хімічних речовин, у тому числі непридатних хімічних засобів захисту рослин у місцях їх складування;</p> <p>2.3. Створення та утримання спеціально обладнаних місць (сховищ, полігонів) для накопичення, зберігання та утилізації відходів, із застосуванням спеціального обладнання і потужностей з їх переробки для вирішення питань утилізації, переробки та використання техногенних промислових відходів від діяльності гірничих та каменеобробних підприємств.</p>
3. Охорона та раціональне використання земель	<p>3.1. Відновлення лучних, водно-болотних та інших антропогенно змінених природних ландшафтів, створення і відновлення сіножатей та пасовищ;</p> <p>3.2. Виготовлення проектної документації, будівництво та реконструкція протиерозійних, гідротехнічних споруд.</p> <p>3.3. Заходи, пов'язані з відтворенням лісів, створенням нових та реконструкцією існуючих пожезахисних лісових смуг та інших захисних насаджень на деградованих, малопродуктивних та ерозійно небезпечних землях вздовж водних об'єктів.</p>
4. Охорона атмосферного повітря	<p>4.1. Придбання та встановлення стаціонарних автоматичних постів моніторингу повітря на вміст шкідливих речовин;</p> <p>4.2. Запровадження та обслуговування функціонування державної системи моніторингу навколишнього природного середовища, автоматизованих геоінформаційних систем та приладів на території області.</p>
5. Збереження природно-заповідного фонду	5.1. Проведення спеціальних заходів, спрямованих на запобігання знищенню чи пошкодженню природних комплексів територій та об'єктів природно-заповідного фонду; Упорядкування

	територій природно-заповідного фонду, створення нових та розширення меж наявних природно-заповідних об'єктів; Розроблення документації із землеустрою для територій і об'єктів природно-заповідного фонду; розроблення проєктів створення об'єктів природно - заповідного фонду.
6. Охорона та раціональне використання природних рослинних ресурсів	6.1. Заходи щодо запобігання інтродукції та поширення чужорідних видів рослин, які загрожують природним екосистемам; 6.2. Розроблення місцевих схем формування екологічної мережі в межах області.
7. Екологічна освіта, інформаційне забезпечення та наукові дослідження	7.1. Інформаційне забезпечення природоохоронної діяльності, проведення заходів, створення відеофільмів, поліграфічної продукції на екологічну тематику, поповнення бібліотек природоохоронною літературою; 7.2. Організація і здійснення робіт з екологічної освіти, поглиблення екологічного спрямування діяльності екологічних гуртків, придбання обладнання для екологічних кабінетів, створення постійно діючих природоохоронних виставок, зміцнення матеріально-технічної бази навчальних закладів; 7.3. Проведення науково-дослідних робіт з природоохоронної тематики.

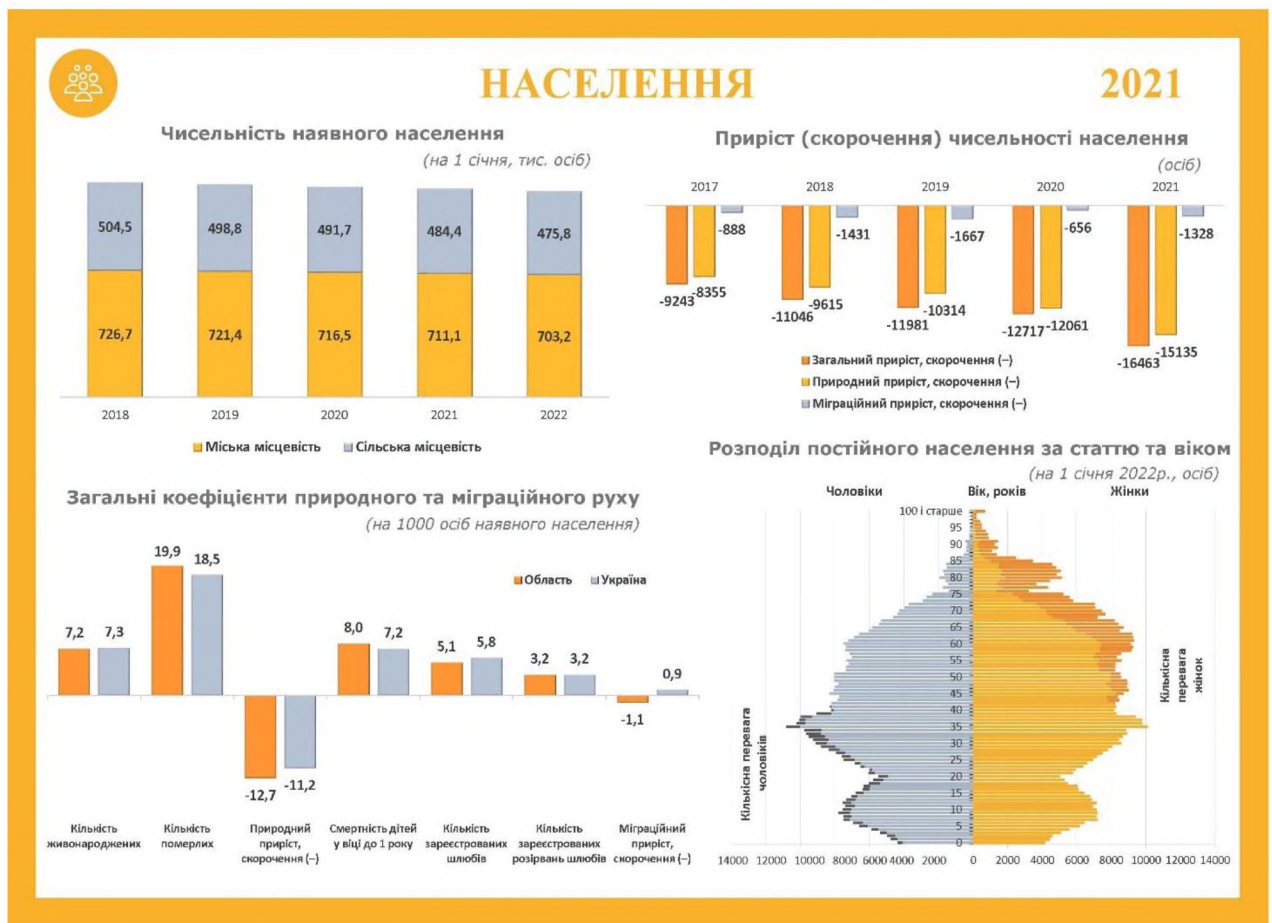
II. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, та прогнозні зміни цього стану, якщо документ державного планування не буде затверджено (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)

Загальна характеристика області

Житомирська область утворена 22 вересня 1937 року. В своєму складі має 4 райони, 66 територіальних громад, 12 міст, 43 селища міського типу, 1613 сільських населених пунктів. Область розташована в північно-західній частині України.

Площа - 29 827 км².

Населення - 1 179, 801 чоловік (на 1 січня 2022 року).

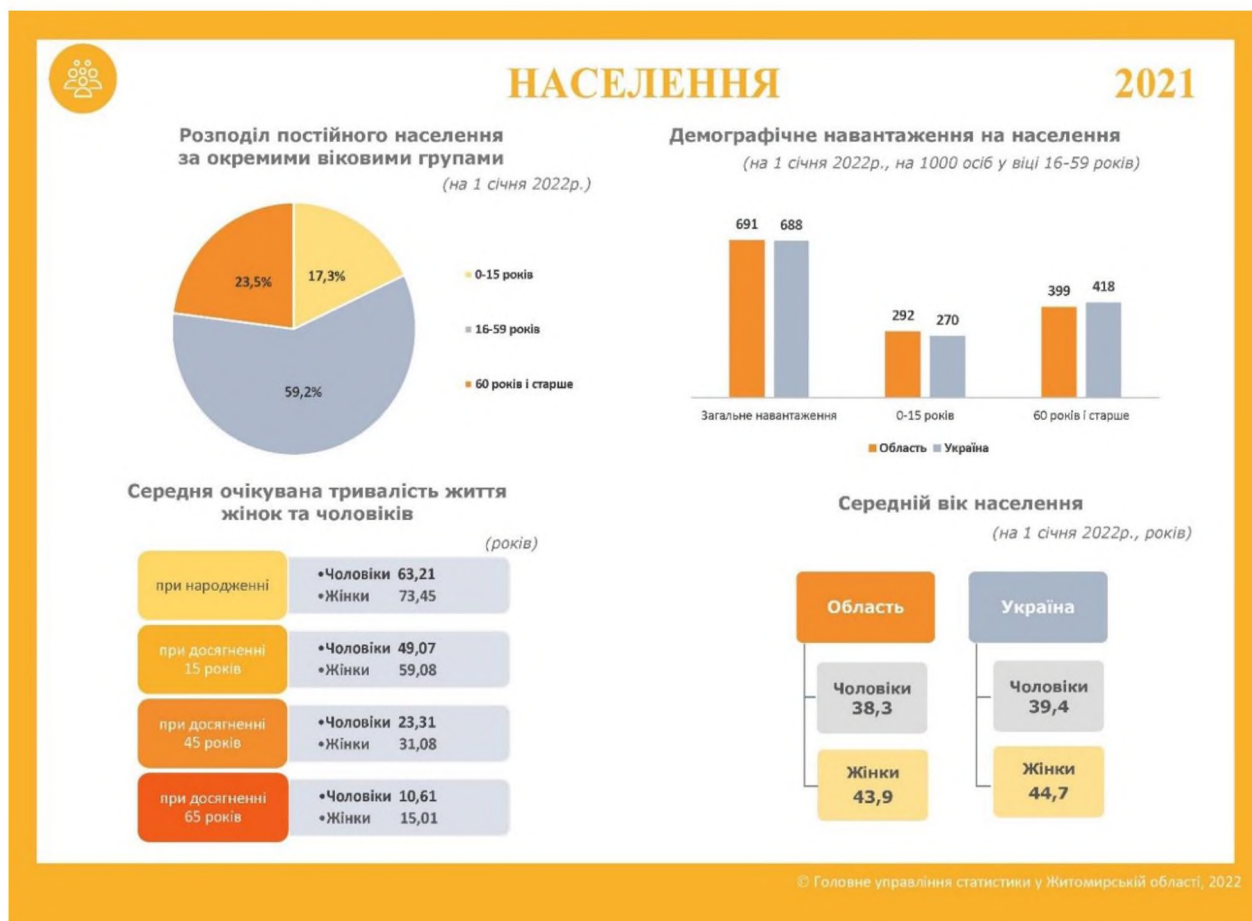
Клімат Житомирської області помірно континентальний.

Територія області знаходиться у двох природно-кліматичних зонах - Лісостепу (19 %) та Полісся (81 %). Ці території суттєво відрізняються геологічною будовою, ландшафтною структурою, ґрунтами, лісистістю, ступенем сільськогосподарського освоєння території та видовим складом рослинного світу, у тому числі районованих сільськогосподарських культур.

В структурі гідрографічної сітки області великих річок немає, середніх річок – вісім: Тетерів, Случ, Уж, Ірша, Уборть, Ствига, Ірпінь та Словечна, загальною довжиною в межах області – 999,6 км.

В області нараховується 2 822 річки загальною протяжністю 13,7 тис. км, із них 329 - довжиною більше 10 км, протяжністю 6 692 км і 2 493 - довжиною менше 10 км, протяжністю 7 062 км. В області налічується 54 водосховища об'ємом більше 1 млн м³, їх загальна площа 7,7 тис. га, сумарний об'єм 184,4 млн.м³ та 1 827 ставків сумарним об'ємом 176,98 млн м³.

передумови для життєвої діяльності людей. Особливості економічно-географічного положення і природних факторів (грунтово-кліматичні умови, мінерально-сировинні, лісові і водні ресурси) у поєднанні створюють сприятливі умови для розвитку багатогалузевого сільського господарства та промисловості.

Атмосферне повітря

Аналізуючи показники забруднення повітряного басейну Житомирської області, потрібно відмітити зовсім незначне зменшення загальної кількості викидів в атмосферне повітря в 2021 році у порівнянні з минулим роком.

У 2021 році в атмосферу області від стаціонарних джерел викидів надійшло 11,67 тис.т. забруднюючих речовин, що на 0,146 тис. т. (1,23%) менше ніж у 2020 році.

Незмінним залишився показник викидів розрахунку на душу населення щільності викидів від стаціонарних джерел області і склав 9,8 кг/чол.

Найбільшими забруднювачами атмосферного повітря в Житомирській області у 2021 році були суб'єкти господарювання Житомирського та Коростенського районів, частка викидів яких становила відповідно 35,5 та 28,7 відсотків від загального по області.

Основними забруднювачами атмосферного повітря за видами економічної діяльності залишається сільське, лісове та рибне господарство – більше 28,9% від загального; переробна промисловість – 28,1%, добувна промисловість і розроблення кар'єрів – 18,7 %, транспорт, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 9%, викиди забруднюючих речовин яких складають більше майже 85 відсотків від загального обсягу викидів в атмосферне повітря у Житомирській області.

Динаміка обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря за 2021 рік та два попередніх

Показники	2019	2020	2021
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
Загальна кількість (одиниць) дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, виданих у поточному році суб'єкту господарювання, об'єкт якого належить до:	392	264	325
другої групи	88	57	62
третьої групи	304	207	263
Викиди забруднюючих речовин та парникових газів від стаціонарних джерел, тис. т	12,7	11,8	11,7
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на км ² , т	0,427	0,396	0,392
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на 1 особу, кг	10,5	9,8	9,8

Щільність викидів від стаціонарних джерел забруднення у розрахунку на квадратний кілометр території області склала 0,398 т/км² проти 3,89 т/км² в середньому по Україні (22 місце по Україні).

В розрахунку на душу населення щільність викидів від стаціонарних джерел забруднення області склала 10,02 кг/чол. проти 54,2 кг/чол. в середньому по Україні (20 місце серед областей країни).

Однією з основних причин забруднення атмосферного повітря є низький рівень оснащення джерел викидів пилогазоочисним обладнанням. Значно впливає на забруднення атмосфери відсутність установок по вловлюванню газоподібних сполук, а саме: діоксиду сірки, діоксиду азоту, оксиду вуглецю, летючих органічних сполук та інших.

Значне збільшення в області, як і в цілому по Україні, спостерігається за обсягами викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від пересувних джерел викидів, що в 2021 році склали по області 46,8 тис. т. Зростання даного показника по області становить 10,05% або на 4,7 тис. т. (за уточненими даними ГУ статистики у Житомирській області).

Основними забруднювачами атмосферного повітря за видами економічної діяльності залишається переробна промисловість – 28,65% від загального; сільське, лісове та рибне господарство – 28,58%; добувна

промисловість і розроблення кар'єрів – 18,65%, транспорт, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 9,47%, викиди забруднюючих речовин яких складають більше 85% від загального обсягу викидів в атмосферне повітря у Житомирській області.

Дещо меншу частку в загальний рівень забруднення вносить галузь державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування; оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів та постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря і складає відповідно 3,793,53, 3,62 та % від загального.

В той же час найменший вплив на якість атмосферного повітря мають галузі невиробничої сфери (охорона здоров'я, надання комунальних послуг, освіта, фінансова діяльність тощо).

Моніторинг забруднення атмосферного повітря в м. Житомир здійснювався на двох стаціонарних постах спостережень Житомирського обласного центру з гідрометеорології: ПСЗ № 1, який розташований на вул. Вітрука, 31; ПСЗ № 2 - на вул. Михайла Грушевського, 14/20. Відібрано 6539 проб атмосферного повітря. Проби на вміст завислих речовин, діоксиду сірки, діоксиду азоту та важких металів були проаналізовані в лабораторіях спостережень за забрудненням атмосферного повітря Центральної геофізичної обсерваторії імені Бориса Срезневського. Вміст оксиду вуглецю визначався фахівцями Житомирського ЦГМ на місці.

Загальний рівень забруднення в повітрі за індексом забруднення атмосфери (ІЗА) в 2021 році оцінювався, як низький.

Середньорічні концентрації забруднювальних домішок, що визначались, не перевищували середньодобові гранично допустимі концентрації, за винятком діоксиду азоту, середня концентрація якого дорівнювала 2,5 ГДК с.д.

Стан водних ресурсів

Гідрографічна мережа Житомирської області розташована у межах суббасейну річки Прип'ять (56 %) території, або 16,6 тис. кв. км та середнього Дніпра (44 %), або 13,2 тис.кв.км.

Поверхневі водні ресурси в області формуються в основному із місцевого стоку у річковій мережі переважно на власній території, за рахунок атмосферних опадів, а також транзитного стоку, який надходить із суміжних областей.

Середня величина річкового стоку складає 3300 млн. куб. м, з них на території області формується 2800 млн. куб. м.

В області нараховується 2822 річки загальною протяжністю 13,7 тис. км, із них 329 - довжиною більше 10 км, протяжністю 6692 км і 2493 - довжиною менше 10 км, протяжністю 7062 км.

В структурі гідрографічної сітки великих річок немає, середніх річок вісім: Тетерів, Случ, Ірша, Уборть, Ствига, Словечна, Уж та Ірпінь.

Водність рік області досить нерівномірна по сезонах року та кліматичних зонах. Так водність рік в північних районах в 1,5-2 рази вище ніж

у південних, до 70 % стоку річок припадає на весняну повінь, або літні паводки і лише до 30% - на решту періоду року.

Водозабезпеченість в області в середній по водності рік становить 2,6 тис. м³/чол., в маловодний рік – 0,9 тис. м³/чол.

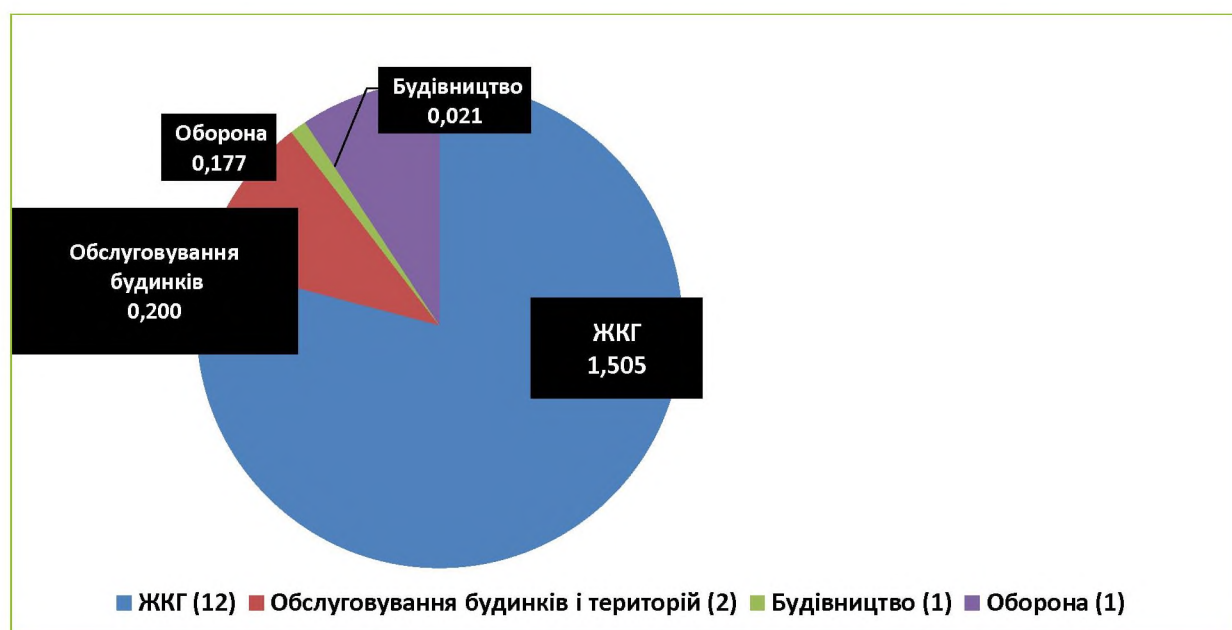
В області нараховується 53 водосховища, загальною площею 7,7 тис. га та сумарним об'ємом 181.7 млн.м³.

В області побудовано 2075 ставків сумарним об'ємом 151,7 млн.м³.

Більшість ставків на Житомирщині побудовані на малих річках та струмках, внаслідок чого їх водний стік зарегульований на 30-60%.

Загальна кількість озер в області - 9 шт., площа дзеркала яких становить 515,9 га.

Діаграма. Забруднювачі по галузях економіки, млн. м³

Протягом 2021 року скиди зворотних (стічних) вод у поверхневі водні об'єкти області надходили із 164 точкових джерел. Загальний обсяг скиду стічних вод в поверхневі водні об'єкти становив 63,358 млн.м³, із них 2,109 млн.м³ забруднених.

Скид забруднених зворотних (стічних вод) у поверхневі водні об'єкти здійснили 13 підприємств (2020-16 підприємств).

Основними забруднювачами залишаються підприємства житлово-комунальної галузі (9 водокористувачів) - 1,888 млн.м³ (89,5 %).

Комплекси очисних споруд каналізації комунальних підприємств застарілі і працюють неефективно, тому потребують реконструкції з впровадженням сучасних технологій очистки стічних вод.

За результатами аналітичних визначень рівень забруднення поверхневих вод у порівнянні з минулим роком істотно не змінився, у зв'язку із маловодним роком визначався ріст вмісту заліза загального по усіх створах.

Необхідні першочергові заходи щодо покращення якісного стану поверхневих вод на найближчі роки:

1. Охорона поверхневих і підземних вод від забруднення.
2. Відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного стану річок та заходи боротьби із шкідливою дією вод.
3. Паспортизація малих річок, ставків та водосховищ.
4. Вирішення на законодавчому рівні проблеми всебічної екологічної освіти громадян і пропаганди екологічної інформації.
5. Проведення реконструкції очисних споруд каналізації, 15 підприємств житлово-комунального господарства відводять зворотні (стічні) води з порушенням гранично-допустимого скиду.
6. Проведення ремонтів водопровідних мереж, так як втрати свіжої води при транспортуванні становлять 30,2 % від загального забору води житлово-комунальною галуззю.

Моніторинг поверхневих вод у межах Житомирської області проводиться на 8 масивах, забір води з яких здійснюється для задоволення питних і господарсько-побутових потреб населення та 1 транскордонній ділянці водотоку, визначеної відповідно до міждержавних угод про співробітництво на транскордонних водних об'єктах.

Оцінка якості поверхневих вод здійснювалася на основі аналізу інформації стосовно величин гідрохімічних показників у порівнянні з відповідними значеннями їх гранично-допустимих концентрацій та фоновими показниками.

Інформацію про стан забруднення поверхневих вод надали Басейнове управління водних ресурсів річки Прип'ять, КП Житомирської міської ради «Житомирводоканал», міське комунальне підприємство «Бердичівводоканал» та Коростенське комунальне підприємство «Водоканал».

За даними моніторингу поверхневих вод, проведеного у 2021 році КП «Житомирводоканал», забруднення річок Тетерів та Кам'янка недостатньо очищеними стічними водами не зафіксовано.

Якість зворотних вод скидів № 2, № 5 та № 6 відповідають гранично-допустимому скиду (ГДС) речовин у водний об'єкт за стічними водами.

Індекс ЛКП (лактозопозитивні кишкові палички) скидів № 2 складає 5600 в 1 дм³, скиду № 5 – 5000 при нормі затверджених властивостей зворотних вод 5000 в 1 дм³.

За результатами лабораторних досліджень поверхневих вод р. Тетерів (500 м вище та 500 м нижче скиду № 2) вміст розчинного кисню в 8,85-8,34 мгО₂/дм³. По показниках ХСК, БСК, залізу вода не відповідає нормативам по СанПин № 4630-88 (ХСК - 1,43 р., БСК₅ - 1,43 р., залізу - 1,56 р.).

Стан земельних ресурсів та ґрунтів

Земельний фонд Житомирської області станом на 1 січня 2022 року становить 2982,7 тис. га, в тому числі землі:

- сільськогосподарських підприємств - 559,2 тис. га;

- громадян – 760,4 тис. га;
- закладів, установ і організацій – 36,1 тис. га;
- промислових та інших підприємств – 14,1 тис. га;
- підприємств і організацій транспорту, зв'язку – 29,9 тис. га;
- частин, підприємств, організацій, установ, навчальних закладів оборони – 33,1 тис. га;
- організацій, підприємств і установ природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення – 20,4 тис. га;
- лісогосподарських підприємств – 1048,1 тис. га;
- водогосподарських підприємств – 10,9 тис. га;
- спільних підприємств, міжнародних об'єднань і організацій з участю українських, іноземних, юридичних та фізичних осіб – 0,1 тис. га;
- державної власності, які не надані у власність або користування (запасу, загального користування, резервного фонду) – 470,4 тис. га.

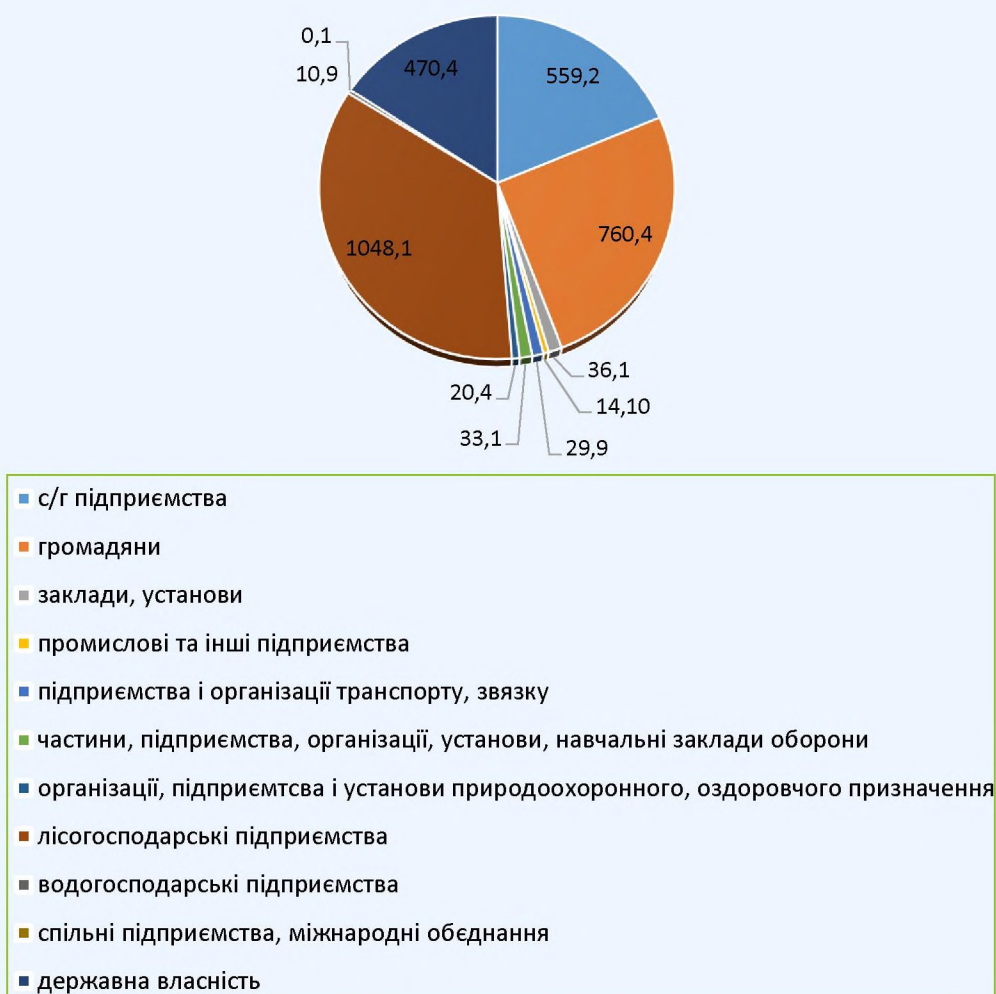
Структура ґрунтового покриву області обумовлена геологічною будовою Українського кристалічного щита, переважно рівнинним рельєфом місцевості, особливостями формування льодовикових та водно-льодовикових відкладів південно-польського і дніпровського періодів зледеніння та відкладами четвертинного періоду пов'язаного з антропогенною діяльністю.

Серед усього різноманіття ґрунтового покриву області найбільш родючі ґрунти зосереджені у південній частині: сірі лісові, темно сірі опідзолені ґрунти та чорноземи опідзолені – 119,3 тис. га, чорноземи типові – 205,6 тис. га, лучні та чорноземно лучні – 35,8 тис. га, дерново глейові – 21,5 тис. га.

Землі з ґрунтами високої природної родючості представлені наступним складом:

- чорноземи не еродовані не солонцюваті суглинкові на лесових породах – 112,5 тис. га;
- лучно-чорноземні та чорноземно-лучні незасолені не солонцюваті суглинкові – 79,7 тис. га;
- темно-сірі опідзолені та чорноземи опідзолені на лесах глеюваті – 38,6 тис. га;
- підзолисто-дернові суглинкові – 0,1 тис. га;
- торфовища глибокі і середньо глибокі осушені – 0,8 тис. га.

Земельний фонд області

Всього площа угідь з ґрунтами високої природної родючості становить близько 232 тис. га, площа сільськогосподарських угідь – 1510,1 тис. га або 50,6% території.

Нинішній стан ґрунтів сільськогосподарських угідь є достатньо проблемним. Ерозія, зменшення вмісту гумусів, засолення, закислення, ущільнення ґрунтів є дуже поширеним явищем на території області.

За еколого-агрохімічним станом ґрунтового покриву сільськогосподарські угіддя області оцінені у 37 балів, а орні землі – у 39 балів. В середньому по Україні оцінка таких земель становить 55 балів, що в 1,3 раза більше, ніж по області. Орні землі в Лісостеповій зоні області мають середню оцінку 51 бал, Поліській – 32 бали.

Надра

Потужний потенціал добувної галузі Житомирщини базується на розвіданих природних ресурсах регіону. У надрах області виявлено поклади розсипного ільменіту (титанові руди), комплексних апатитильменітових руд, самоцвітів, кварцитів, облицювального каменю, каолінів, мінеральної

сировини для виробництва різних будівельних матеріалів, бурого вугілля, торфу, пірофіліту.

На території області суб'єктам господарювання надано 182 спеціальних дозволів на користування надрами з метою розробки родовищ корисних копалин та 16 спеціальних дозволів на геологічне вивчення перспективних ділянок. У добувній галузі функціонує 51 велике, середнє та вагоме за обсягами виробництва підприємство основного кола.

Особливе місце в мінерально-сировинному потенціалі області займають поклади декоративно-облицювального каменю. Розвідані запаси різновидів облицювального каменю складають 60 % від загальноукраїнських, а запаси лабрадоритів і габро становлять майже 90 % запасів цих корисних копалин в Україні. Щодо їх запасів, регіон займає лідируючі позиції не тільки в державі, але й у Європі.

В області користувачам надано право на експлуатацію 92 родовищ природного (блочного) каменю з широкою гамою кольорових та декоративних властивостей, з загальними запасами понад 140 млн м³. До розробки вже залучено понад 70 родовищ, які розвідані у Хорошівському, Коростишівському, Черняхівському, Малинському, Коростенському, Житомирському районах.

В зазначених районах окремі підприємства каменеобробної галузі використовують скельні відходи від видобутку та переробки блоків природного каменю для виготовлення бруківки, бордюру, буту та інших виробів для облаштування шляхових комунікацій з використанням каменоколів, фрезерувального обладнання вітчизняного та іноземного виробництва.

Також область володіє добре розвиненою сировинною базою каменю будівельного для виробництва щебеню та каменю бутового. Державною службою геології та надр України погоджено розробку 38 родовищ цієї сировини. На повну проекту потужність щебзаводів, здійснюється видобуток та переробка сировини на 26 родовищах. Питома вага випуску щебеню, гальки, гравію та каменю, дробленого в області становить 32,8 % від загального випуску цієї продукції в Україні.

Гірничорудні корисні копалини представлені польовошпатною сировиною, каоліном, сланцями пірофілітовими. Сировина польовошпатна – важлива складова для фарфоро-фаянсової промисловості, налічує два родовища: Грузлівецьке родовище пегматиту та родовище «Гірне», які практично відпрацьовані. З метою забезпечення потреб ринку сировиною, введено в експлуатацію ділянку «Вільха» в Баранівському районі, розпочаті детальні пошуки на перспективних площах. На теперішній час право на розробку каолінів надано 5 підприємствам.

В області є значні запаси будівельних пісків, керамічних і цегельно-черепичних глин. На сьогодні гірничим підприємствам видано 11 ліцензій з метою промислової розробки родовищ піску із запасами 80 млн м³. Ще

2 підприємства отримали ліцензії з метою геологічного вивчення, у т. ч. дослідно-промислової розробки ділянок (родовищ) піску.

На території області знаходиться 77 родовищ цегельно-черепичної сировини з загальними запасами 76,5 млн м³. Право на розробку глин та суглинків надано на 3 родовища.

Розвідано 187 родовищ торфу, з яких фактично розробляється 2 в Олевському районі, та готуються дозвільні документи на розробку 1 родовища в Овруцькому районі.

Рослинний та тваринний світ.

На Житомирщині зустрічається близько 1600 видів судинних рослин, 294 види мохоподібних, 250 видів лишайників та ліхенофільних грибів, Серед судинних рослин в області першу десятку за кількістю видів утворюють такі родини: айстрові (243 види), злакові (132 види), осокові (84), губоцвіті (63), бобові (60), ранникові (58), гвоздичні (58), капустяні (57), розові (55), зонтичні (52).

Список рідкісних видів флори області нараховує 227 видів судинних рослин. На Житомирщині нині відомі єдині в Україні локалітети конюшини Спригіна (*Trifolium spryginii*), водяного жовтецю плаваючого (*Batrachium fluitans*), глоду дюнного (*Crataegus dunensis*).

Тваринний світ Житомирщини багатий і різноманітний. Він нараховує близько 400 видів, у тому числі ссавців – 67, птахів – 270, риб – 30.

Поліська зона характеризується великим розмаїттям фауни, серед представників якої зустрічаються і рідкісні у сучасній Україні представники хребетних (лось, рись, глухар, тетерук, рябчик, лелека чорний, орлан білохвіст, зміїд, тощо). Особливо цінними є мисливські тварини: олень благородний, козуля, дикий кабан. У заплавах річок водяться бобри, видра, норка європейська. У лісостеповій зоні області зростає чисельність зайців, лисиць, мишовидних гризунів та землерийв, проте видовий склад лісової фауни тут значно бідніший, ніж у лісах Полісся (частіше зустрічаються лише білки, лісові куниці, дещо менше – вовки, дикі кабани тощо). Разом з тим, є чимало видів хребетних, які поширені всією територією області, не маючи певних регіональних ареалів. Серед таких представники орнітофауни – водоплавні, болотні та лучні птахи (качки, кулики, перепілки).

У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до пункту 20 частини першої Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану» Указом Президента України Володимира Зеленського від 24 лютого 2022 року №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» введено в Україні воєнний стан строком на 30 днів, тому користувачі мисливських угідь області не встигли здати ліцензії на добування мисливських тварин, звіти про результати проведення полювань та

зведені дані чисельності основних видів мисливських тварин до Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства.

З метою запобігання реальній загрозі виникнення пожеж в лісах і мінімізації їх наслідків розпорядженням голови ради оборони Житомирської області Віталія Бунечка від 21.03.2022 року №11 введено в дію рішення ради оборони Житомирської області від 21 березня 2022 року «Про заборону відвідування лісів та використання відеореєстраторів», яким заборонено на всій території області відвідування лісів населенням і в'їзд (крім транзитних шляхів) транспортних засобів та іншої самохідної техніки.

Природно-заповідний фонд.

Станом на 01.01.2022 р. до складу природно-заповідного фонду Житомирської області входить 263 об'єкти загальною площею 141606,9924 га, з них загальнодержавного значення – 20 об'єктів загальною площею 57940,04 га та місцевого значення – 243 об'єкти загальною площею 83666,9524 га. Відсоток заповідності становить 4,75 %.

Природно-заповідний фонд області має таку структуру:

- природні заповідники – 2, площа – 50976,84 га;
- заказники загальнодержавного значення – 10, площа - 6757 га;
- заказники місцевого значення – 182, площа – 83201,7876 га;
- пам'ятки природи загальнодержавного значення – 2, площа – 51 га;
- пам'ятки природи місцевого значення – 40, площа - 221,59 га;
- ботанічні сади загальнодержавного значення – 1, площа – 35,4 га;
- дендрологічні парки місцевого значення – 3, площа – 14,9 га;
- парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення – 5, площа – 119,8 га;
- парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення – 18, площа – 228,6748 га.

Поводження з відходами.

Серед низки екологічних проблем, які мають місце в області, особливо гостро стоїть проблема поводження з відходами, які є одним з найбільших забруднювачів навколишнього середовища та негативно впливають на всі його компоненти. Ситуація ускладнюється і тим, що зберігається значний розрив між обсягами накопичених відходів і обсягами їх утилізації та знешкодження. Враховуючи природні та економічні фактори, основну складову в загальній масі відходів, що утворюються в області, займають тверді побутові відходи та виробничі відходи 4 класу небезпеки, які, в основному, видаляються на полігони, сміттєзвалища, накопичувачі тощо.

Станом на 01.01.2021 р. в обласному реєстрі місць видалення відходів є 6 полігонів та 822 сміттєзвалищ. На підприємствах Житомирської області протягом 2021 року утворилось 397,0 тис. т відходів I-IV класів небезпеки, що на 10 тис. т більше ніж у 2020 році.

Утилізовано – 33,4 тис. т відходів.

Видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти 224,3 тис. т відходів.

Утворення відходів зосереджено переважно у місцях, де розміщені промислові підприємства, які є джерелами їх утворення. Станом на 01.01.2021 року в обласному реєстрі зареєстровано 822 об'єктів місць видалення відходів та 6 полігонів для зберігання твердих побутових відходів.

Аналіз поводження з токсичними відходами у цілому по області проводиться за інформацією Головного управління статистики у Житомирській області. Так, протягом 2020 року підприємствами області утворено 397239,1 тонн відходів.

Відходи I - III класу небезпеки склали 1038,2 тонн (дані наведені в таблиці).

Динаміка основних показників поводження з відходами
I-IV класів небезпеки (тис. т).

№ з/п	Показники	2018	2019	2020
1	Утворено	486,2	474,5	397,0
2	Одержано від інших підприємств	—	—	-
3	Спалено	44,1	57,2	30,0
3.1	у тому числі з метою отримання енергії	38,9	40,5	14,2
4	Утилізовано	48,9	53,3	33,4
5	Видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти	199,5	205,4	224,2
6	Передано іншим підприємствам	—	—	-
7	Втрати відходів внаслідок витікання, випаровування, пожеж, крадіжок	—	—	-
8	Загальний обсяг відходів, накопичених протягом експлуатації, у місцях видалення відходів по містах обласного значення та районах	5318,5	5427,8	5637,5

*за даними на сайті Головного управління статистики у Житомирській області, дата останньої модифікації: 16.08.2021.

На території Житомирської області впроваджено роздільне збирання твердих побутових відходів у містах: Баранівка, Бердичів, Коростишів, Радомишль, Новоград-Волинський, Олевськ, Житомир, Малин, Коростень; селища міського типу: Черняхів, Попільня, Ружин; селах: Наталівка (Новоград-Волинський район), Дружба, Новоозерянка, Журжєвичі, Жубровичі, Олександрівка (Коростенський район).

В області налічується 4 підприємства, які займаються переробкою та утилізацією відходів III класу небезпеки (поліетиленового та поліпропіленового виробництва) загальною потужністю 1,5 тис. т/рік та відходів IV класу небезпеки (паперової та картонної макулатури) – потужністю 154,5 тис. т/рік.

Радіаційна безпека.

Внаслідок Чорнобильської катастрофи значні площі угідь Полісся забруднені радіоактивними ізотопами, найбільш поширені з яких: цезій-137 (Cs-137) та стронцій-90 (Sr-90). Щільність забруднення ґрунтів сільськогосподарських угідь області цезієм-137 більше 1 Ки/км^2 виявлено на площі 148,4 тис. га (13,0 %), з них більше 5 Ки/км^2 – на площі 10,1 тис. га, що становить 0,9 % обстежених земель. Найбільше забруднені цезієм-137 угіддя Коростенського району (Овруцька міська рада, Гладковицька сільська рада, Народицька селищна рада, Коростенська міська рада та Лугинська селищна рада, щільність забруднення їх понад 1 Ки/км^2 становить, відповідно: 36,6; 35,5; 25,5 та 23,1 тис. га або 47,6 %; 74,6 %; 89,5 % та 92,8 % обстежених земель. Значно забруднені угіддя Олевської міської ради, Малинської міської ради та Чоповицької селищної ради Коростенського району, а також Ємільчинської селищної ради Новоград-Волинського району.

За видами сільськогосподарських угідь, щільність забруднення яких цезієм-137 перевищує 1 Ки/км^2 , до орних земель відноситься 126,6 тис. га, до сіножатей та пасовищ - 47,4 тис. га.

Середній показник забруднення сільськогосподарських угідь області цезієм-137 становить $0,55 \text{ Ки/км}^2$ і в розрізі районів варіює від 0,06 до $2,95 \text{ Ки/км}^2$. Найвищі середні величини вмісту цезію-137 в ґрунтах Коростенського району (Олевська міська рада, Лугинська селищна рада, Коростенська міська рада, Овруцька міська та Гладковицька сільська ради, Народицька селищна рада, відповідно: 1,21; 1,39; 1,84; 1,95 та $2,95 \text{ Ки/км}^2$).

На орних землях середній вміст цезію-137 на $0,09 \text{ Ки/км}^2$ нижчий ніж в цілому по сільськогосподарських угіддях і становить $0,46 \text{ Ки/км}^2$. Як і в цілому по сільськогосподарських угіддях, на орних землях він найнижчий в ґрунтах ріллі Житомирського району (Пуллинська селищна рада, Романівська селищна рада, Черняхівська селищна рада): 0,06 - $0,07 \text{ Ки/км}^2$, найвищий – в орних землях Коростенського району (Олевська міська рада, Овруцька міська та Гладковицька сільська ради, Коростишівська міська рада, Лугинська селищна рада та Народицька селищна рада, відповідно: 1,16; 1,39; 1,79; 1,92 та $2,82 \text{ Ки/км}^2$).

У ґрунтах пасовищ та сіножатей величина середнього вмісту цезію-137 становить відповідно 0,66 та $1,26 \text{ Ки/км}^2$. Найвища середньозважена величина цього елементу відмічена в угіддях Коростенського району (Олевська міська рада, Овруцька міська та Гладковицька сільська ради, Коростенська міська рада, Лугинська селищна рада та Народицька селищна рада): від 1,23 до $5,79 \text{ Ки/км}^2$.

Набагато складніша ситуація із визначенням рівня забруднення сільськогосподарських угідь стронцієм-90, у зв'язку із значно меншим об'ємом проведених досліджень. За рівнем забруднення стронцієм-90 територія з щільністю забруднення вище $0,15 \text{ Ки/км}^2$ займає 39,5 тис. га (3,4 %). Найбільше ґрунтів з щільністю забруднення стронцієм-90 від 0,15 до $3,0$

Ki/км² виявлено в Коростенському районі (Народицька селищна рада, Лугинська селищна рада, Овруцька міська та Гладковицька сільська ради), де вищезазначені ґрунти займають відповідно 13,2; 9,2 та 12,5 тис. га або 51,2; 37,0 та 26,2 % обстежених земель. Середні рівні забруднення стронцієм-90 в Овруцькій міській та Гладковицькій сільській радах, Лугинській селищній раді та Народицькій селищній раді становлять 0,148; 0,151 та 0,168 Ki/км².

Вплив стану довкілля на здоров'я населення.

Здоров'я людини є головною цінністю держави та має важливе значення в житті кожної людини, надає можливість досягнути індивідуального і суспільного добробуту та благополуччя.

Для Житомирської області, як і України в цілому, характерні негативні демографічні тенденції (високий рівень смертності, низький рівень народжуваності, інтенсивний процес старіння населення, зростання демографічного навантаження на працездатне населення, зростання захворюваності населення), високі показники забруднення атмосферного повітря, незадовільна якість питної води.

За даними Головного управління статистики у Житомирській області станом на 01.01.2021 в області нараховувалося 1208981 осіб постійного населення, у тому числі у міських поселеннях 714317 осіб (59,1% від загальної кількості населення) та 494664 особи (40,9%) у сільській місцевості. Загальне скорочення населення області протягом 2015-2020 років склало 47755 осіб, у тому числі міського – 21199, сільського – 26556 осіб.

Показник загального коефіцієнта народжуваності знизився за останні п'ять років у 1,5 разів, показник смертності є одним із найвищих по Україні. Середня очікувана тривалість життя в області найнижча по регіонах у 2020 році.

Показник захворюваності на туберкульоз за 9 міс. 2021р. зріс на 8,3% в порівнянні з аналогічним періодом 2020 року і становить 28,8 на 100 тис. нас., що свідчить про часткове відновлення виконання заходів протидії захворюванню туберкульозу в умовах реагування на виклики, пов'язані з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2.

Житомирська область є одним із осередків активного спалаху COVID-19 в Україні. Щоденне виявлення нових випадків коливається в межах 33-40% від кількості проведених досліджень. Станом на 01.11.2021 року в області підтверджено 117221 випадок коронавірусної хвороби та 2438 померлих. Медична галузь інтенсивно працює над подоланням наслідків пандемії: кількість закладів охорони здоров'я, що визначені для госпіталізації пацієнтів з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2 – 24.

III. Характеристика стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на територіях, які ймовірно зазнають впливу (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень).

Програма охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області на 2023–2027 роки спрямована на вирішення екологічних проблем області шляхом об'єднання та координації зусиль органів місцевої влади і місцевого самоврядування, організацій, підприємств, установ, громадських організацій та небайдужих громадян, засобів масової інформації на обласному та місцевому рівнях.

Основними завданнями Програми є:

- реалізація пріоритетних заходів охорони довкілля області;
- реалізація екологічної політики Житомирської обласної державної адміністрації;
- забезпечення екологічної безпеки, раціонального використання і відтворення природних ресурсів;
- підвищення рівня обізнаності населення та залучення його до реалізації природоохоронної політики.

Програму розроблено у зв'язку із закінченням терміну дії Програми охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області на 2018 – 2022 роки», затвердженої рішенням Житомирської обласної ради від 21.12.2017 № 880 (зі змінами від 25.06.2020 №1904).

Головною метою Програми є реалізація екологічної політики, спрямованої на стабілізацію та поліпшення екологічної ситуації на території області, зниження екологічних ризиків, зокрема викидів парникових газів, створення належних умов для досягнення безпечного для життя населення стану навколишнього природного середовища. Термін реалізації Програми 2023-2027 роки.

Пріоритетними напрямками Програми є: охорона та раціональне використання водних ресурсів; поводження з відходами; охорона та раціональне використання земель; охорона атмосферного повітря; збереження природно-заповідного фонду; охорона та раціональне використання природних рослинних ресурсів; екологічна освіта, інформаційне забезпечення та наукові дослідження.

Програмою передбачена реалізація природоохоронних заходів, які охоплюють територію області серед яких можна виділити:

Напрямок 1. Охорона та раціональне використання водних ресурсів.

Пріоритетним завданням напрямку є: проєктування, будівництво, реконструкція та технічне переобладнання очисних споруд каналізації в населених пунктах області; проєктування та технічне переоснащення із заміною аварійного обладнання КНС у населених пунктах Житомирської області; робота щодо відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річок, а також заходи для боротьби з шкідливою дією вод (біологічна меліорація водних об'єктів, винесення водоохоронних

зон в натуру, упорядкування джерел, очищення русел від дерев, що потрапили до них внаслідок проходження весняних повеней, будівництво протиповеневих водосховищ і дамб тощо).

Напрям 2. Поводження з відходами.

Пріоритетними завданнями напряму є: проектування, будівництво та реконструкція полігонів твердих побутових відходів і сміттепереробних заводів; проведення заходів щодо забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення і знешкодження відходів та небезпечних хімічних речовин, у тому числі непридатних хімічних засобів захисту рослин у місцях їх складування; створення та утримання спеціально обладнаних місць (сховищ, полігонів) для накопичення, зберігання та утилізації відходів, із застосуванням спеціального обладнання і потужностей з їх переробки для вирішення питань утилізації, переробки та використання техногенних промислових відходів від діяльності гірничих та каменеобробних підприємств.

Напрям 3. Охорона та раціональне використання земель.

Пріоритетними завданнями напряму є: реалізація заходів щодо відновлення лучних, водно-болотних та інших антропогенно змінених природних ландшафтів, створення і відновлення сіножатей та пасовищ; будівництво та реконструкція протиерозійних, гідротехнічних споруд; відтворення лісів, створення нових та реконструкцією існуючих пожезахисних лісових смуг та інших захисних насаджень на деградованих, малопродуктивних та ерозійно небезпечних землях вздовж водних об'єктів.

Напрям 4. Охорона атмосферного повітря.

Пріоритетним завданням напряму є: здійснення заходів з встановлення стаціонарних автоматичних постів моніторингу повітря на вміст шкідливих речовин та запровадження із подальшим обслуговуванням функціонування державної системи моніторингу навколишнього природного середовища, автоматизованих геоінформаційних систем та приладів на території області.

Напрям 5. Збереження природно-заповідного фонду.

Пріоритетним завданням напряму є: реалізація заходів щодо збереження та розширення території природно-заповідного фонду області, збільшення відсотку заповідності по районах області та по області у цілому, установа в натурі (на місцевості) меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Напрям 6. Охорона та раціональне використання природних рослинних ресурсів.

Пріоритетними завданнями напряму є: заходи щодо запобігання інтродукції та поширення чужорідних видів рослин, які загрожують природним екосистемам та розроблення місцевих схем формування екологічної мережі в межах області.

Напрям 7. Екологічна освіта, інформаційне забезпечення та наукові дослідження.

Пріоритетними завданнями напряму є: інформаційне забезпечення природоохоронної діяльності, проведення заходів, створення відеофільмів, поліграфічної продукції на екологічну тематику, поповнення бібліотек природоохоронною літературою; організація і здійснення робіт з екологічної освіти, поглиблення екологічного спрямування діяльності екологічних гуртків, придбання обладнання для екологічних кабінетів, створення постійно діючих природоохоронних виставок, зміцнення матеріально-технічної бази навчальних закладів; проведення науково-дослідних робіт з природоохоронної тематики.

Досягнення екологічної безпеки та реалізацію пріоритетних напрямів екологічної політики в області планується забезпечувати за рахунок впровадження природоохоронних заходів, що спрямовані на покращення екологічного стану регіону, у відповідності до переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 17.09.1996 № 1147 (зі змінами).

Перелічені вище природоохоронні заходи відповідно до напрямів Програми фінансуються за рахунок коштів обласного бюджету та визначаються щороку окремим додатком до Програми, який затверджуються рішенням сесії обласної ради на відповідний фінансовий рік. З метою реалізації заходів Програми заплановано будівництво, розширення та реконструкція об'єктів планованої діяльності та передбачається розробка низки проєктів, серед яких можуть бути проєкти, які відповідно Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» підлягатимуть оцінці впливу на довкілля до прийняття рішення про провадження планованої діяльності.

У результаті реалізації природоохоронних заходів Програми можна очікувати такі результати:

- поліпшення екологічної ситуації в області;
 - зниження рівня антропогенного навантаження на довкілля;
 - забезпечення раціонального природокористування;
 - покращення гідрологічного режиму річок;
- забезпечення належного санітарно-екологічного стану прибережних захисних смуг;
- забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів;
 - збереження та розширення території природно-заповідного фонду області.

Стратегічна екологічна оцінка Програми охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області на 2023–2027 роки проводиться з метою забезпечення охорони довкілля, безпеки життєдіяльності населення та охорони його здоров'я.

Відповідно до частини першої статті 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», здійснення оцінки впливу на довкілля є обов'язковим у процесі прийняття рішень про провадження планованої діяльності, визначеної

частинами другою та третьою статті 3. Така планована діяльність підлягає оцінці впливу на довкілля до прийняття рішення про провадження планованої діяльності.

SWOT-аналіз є дієвим інструментом для прийняття стратегічних, коротко- та довгострокових управлінських рішень щодо подальшого удосконалення ДДП з урахуванням регіональних особливостей. Виявлені при проведенні SWOT-аналізу слабкості, можливості і загрози можуть бути використані при прийнятті стратегічних, коротко- та довгострокових управлінських рішень. Результати SWOT – аналізу екологічної ситуації у Житомирській області наведено в табл. 3.1.

Таблиця 3.1 SWOT-аналіз екологічної ситуації на території, що аналізується ДДП.

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ol style="list-style-type: none"> 1. Наявність природних ресурсів; 2. Наявність унікальних ландшафтів; 3. Значний досвід регіональної екологічної політики, розроблення та реалізація природоохоронних програм на обласному рівні; 4. Існуюча програма охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області; 5. Досвід виховання екологічної свідомості дітей та юнацтва, інформаційного забезпечення населення; 6. Наявність екологічних громадських організацій та спілок, а також активних зоозахисних волонтерських організацій (досить численні, добре згуртовані, користуються довірою суспільства та широко відомі загалу своєю роботою). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Значне техногенне навантаження на довкілля (забруднення водних об'єктів та атмосферного повітря, погіршення стану земель), зокрема: <ul style="list-style-type: none"> - наявність потенційно небезпечних виробництв, велика кількість підприємств-забруднювачів; підприємств-забруднювачів; - наявність стихійних сміттєзвалищ побутових відходів; - накопичення великої кількості промислових відходів; - забруднення водойм скидами підприємств, замулення та засмічення водних об'єктів; - незадовільний стан очисних споруд або їх відсутність. 2. Недостатня кількість сучасної інфраструктури поводження з побутовими та промисловими відходами (сортувальні станції, сміттєпереробні заводи, підприємства з утилізації, знешкодження відходів), недостатньо розвинута система роздільного збору сміття; 3. Недостатнє використання сучасних технологій для зменшення впливів на довкілля на промислових підприємствах; 4. Неефективне управління у сфері поводження з відходами на рівні органів місцевого самоврядування.
Можливості	Загрози
<ol style="list-style-type: none"> 1. Функціонування автоматизованої системи моніторингу довкілля; 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Погіршення демографічної ситуації (природне та міграційне скорочення);

2. Формування системного підходу до поводження з відходами в області; 3. Подальший розвиток екологічного управління; 4. Збереження та розширення території природно-заповідного фонду області; 5. Рациональне використання наявних природних ресурсів; 6. Покращення екологічного стану в населених пунктах Житомирської області; 7. Зменшення антропогенного та техногенного навантаження на навколишнє природне середовище; 8. Покращення гідрологічного режиму річок; 9. Забезпечення належного санітарно-екологічного стану прибережних захисних смуг; 10. Оброблення, утилізація, видалення, знешкодження і захоронення відходів.	2. Погіршення стану довкілля внаслідок продовження політики незбалансованого природокористування; 3. Погіршення стану здоров'я населення внаслідок забруднення довкілля; 4. Загроза підтоплення територій області; 5. Відсутність ефективних механізмів комплексного державного та громадського контролю за дотриманням норм природоохоронного законодавства; 6. Недостатній рівень відповідальності підприємств, органів місцевого самоврядування та населення за порушення природоохоронного законодавства; 7. Недостатній рівень впровадження новітніх екологічно безпечних технологій; 8. Низька підтримка населенням створення нових об'єктів природно-заповідного фонду на території області.
--	---

При гіпотетичному «нульовому» сценарії, якщо документ державного планування не буде затверджений, подальший стабільний розвиток території Житомирської області є проблематичним. Це може призвести до погіршення екологічної ситуації і як наслідок може відобразитися на умовах життя та здоров'ї населення.

Таблиця 3.2. Оцінка ймовірного впливу ДДП на довкілля відповідно до контрольного переліку.

№ з/п	Чи може виконання ДДП спричинити:	Негативний вплив			Пом'якшення стану
		так	ймовірно	ні	
Атмосферне повітря					
1.	Збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел?		•		+
2.	Збільшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел?		•		+
3.	Погіршення якості атмосферного повітря?			•	
4.	Появу джерел неприємних запахів?			•	
5.	Зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату?			•	

Водні ресурси					
6.	Збільшення обсягів скидів у поверхневі води?	•			+
7.	Будь-які зміни якості поверхневих вод (зокрема таких показників, як температура, розчинений кисень, прозорість, але не обмежуючись ними)?		•		
8.	Збільшення скидання шахтних і кар'єрних вод у водні об'єкти?		•		
9.	Значне зменшення кількості вод, що використовуються для водопостачання населенню?		•		+
10.	Збільшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очистки стічних вод?		•		+
11.	Появу загроз для людей і матеріальних об'єктів, пов'язаних з водою (зокрема таких, як паводки або підтоплення)?		•		+
12.	Зміни напрямів і швидкості течії поверхневих вод або зміни обсягів води будь-якого поверхневого водного об'єкту?		•		
13.	Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону?		•		
14.	Зміни напряму або швидкості потоків підземних вод?		•		
15.	Зміни обсягів підземних вод (шляхом відбору чи скидів або ж шляхом порушення		•		

	водоносних горизонтів)?				
16.	Забруднення підземних водоносних горизонтів?		•		+
Поводження з відходами					
17.	Збільшення кількості утворюваних твердих побутових відходів?		•		+
18.	Збільшення кількості утворюваних чи накопичених промислових відходів IV класу небезпеки?			•	+
19.	Збільшення кількості відходів I -III класу небезпеки?			•	+
20.	Спорудження еколого-небезпечних об'єктів поведження з відходами?			•	
21.	Утворення або накопичення радіоактивних відходів?			•	
Земельні ресурси					
22.	Порушення, переміщення, ущільнення ґрунтового шару?		•		+
23.	Будь-яке посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів?			•	
24.	Зміни в топографії або в характеристиках рельєфу?			•	
25.	Появу таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози через нестабільність літогенної основи або зміни геологічної структури?			•	
26.	Суттєві зміни в структурі земельного фонду, чинній або планованій практиці використання земель?			•	

27.	Виникнення конфліктів між ухваленими завданнями ДДП та цілями місцевих громад?			•	
Біорізнамоніття та рекреаційні зони					
28.	Негативний вплив на об'єкти природно-заповідного фонду (зменшення площ, початок небезпечної діяльності у безпосередній близькості або на їх території тощо)?			•	+
29.	Зміни у кількості видів рослин або тварин, їхній чисельності або територіальному представництві?			•	+
30.	Збільшення площ зернових культур або сільськогосподарських угідь в цілому?			•	
31.	Порушення або деградацію середовищ існування диких видів тварин?			•	
32.	Будь-який вплив на кількість і якість наявних рекреаційних можливостей?			•	
33.	Будь-який вплив на наявні об'єкти історико-культурної спадщини?			•	
34.	Інші негативні впливи на естетичні показники об'єктів довкілля (перепони для публічного огляду мальовничих краєвидів, появу естетично неприйнятних місць, руйнування пам'ятників природи тощо)?			•	
Населення, інфраструктура					

35.	Зміни в локалізації, розміщенні, щільності та зростанні кількості населення будь-якої території?			•	
36.	Вплив на нинішній стан забезпечення житлом або виникнення нових потреб у житлі?			•	
37.	Суттєвий вплив на нинішню транспортну систему, зміни в структурі транспортних потоків?			•	
38.	Необхідність будівництва нових об'єктів для забезпечення транспортних сполучень?			•	
39.	Потреби в нових або суттєвий вплив на наявні комунальні послуги?			•	
40.	Появу будь-яких реальних або потенційних загроз для здоров'я людей?			•	
Екологічне управління та моніторинг					
41.	Послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки?			•	
42.	Погіршення екологічного моніторингу?			•	
43.	Усунення наявних механізмів впливу органів місцевого самоврядування на процеси техногенного навантаження?			•	
44.	Стимулювання розвитку екологічно небезпечних галузей виробництва?			•	
Інше					

45.	Збільшення споживання значних обсягів палива або енергії?		•		
46.	Підвищення рівня використання будь-якого виду природних ресурсів?			•	+
47.	Суттєве вилучення будь-якого невідновного ресурсу?			•	
48.	Суттєве порушення якості природного середовища?			•	+
49.	Збільшення споживання значних обсягів палива або енергії?			•	+
50.	Суттєве порушення якості природного середовища?			•	
51.	Появу можливостей досягнення короткотермінових цілей, які ускладнюватимуть досягнення довготривалих цілей у майбутньому?			•	
52.	Такі впливи на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності викличуть значний негативний екологічний ефект, що матиме значний негативний прямий або опосередкований вплив на добробут людей?			•	

На основі оцінок, представлених в табл. 3.1 та табл. 3.2, можна зробити такі висновки щодо ймовірних наслідків для довкілля від реалізації Програми: Атмосферне повітря.

Програма не передбачає створення нових підприємств із значними обсягами викидів в атмосферне повітря. Запланована реалізація заходів щодо: придбання та встановлення стаціонарних автоматичних постів моніторингу повітря на вміст шкідливих речовин; запровадження та обслуговування

функціонування державної системи моніторингу навколишнього природного середовища, автоматизованих геоінформаційних систем та приладів на території області.

Ймовірний вплив. Проведення заходів з метою реалізації Програми супроводжується роботами, в процесі яких забруднюється атмосферне повітря є незначним. Найбільший вплив чинять машини для встановлення обладнання. Всі будівельні роботи мають пересувний характер, виконуються послідовно. Такі джерела умовно можна віднести до джерел нерегулярного забруднення атмосфери, тобто викиди в атмосферу забруднюючої речовини проводяться через нерівномірні проміжки часу. Характерною особливістю цих викидів є мала часова тривалість. Даний вид забруднення носить тимчасовий характер і обмежується терміном встановлення обладнання.

Кліматичні умови території.

Однією з ключових глобальних проблем сьогодення є негативний антропогенний вплив на довкілля, що є, зокрема причиною зростання концентрації парникових газів в атмосферному повітрі. Причиною зміни клімату є динамічні процеси зумовлені природними та антропогенними чинниками. Основними джерелами викидів парникових газів є промисловість, енергетика та транспорт. До парникових газів відносяться: двоокис вуглецю (CO_2), метан (CH_4), закис азоту (N_2O), гідрофторвуглеці (ГФВ), перфторвуглеці (ПФВ), гексафторид сірки (SF_6).

Аналізуючи показники забруднення повітряного басейну Житомирської області, потрібно відмітити, що 2021 році в атмосферу області від стаціонарних джерел викидів надійшло 11,9 тис.т. забруднюючих речовин. Показники забруднення атмосферного повітря стаціонарними джерелами у попередні роки становили відповідно: у 2020 році - 11,8 тис. т, у 2019 році - 12,7 тис. т., у 2018 році – 13 тис. т.

Основними забруднювачами атмосферного повітря за видами економічної діяльності вже протягом багатьох років залишаються викиди забруднюючих речовин від підприємств сільського, лісового та рибного господарство – більше 28,9% від загального; переробної промисловості – 28,1%, добувної промисловості і розроблення кар'єрів – 18,7 %.

Щодо компонентного складу викидів (%) у 2021 році, то найбільша частка належить викидам речовин у вигляді твердих суспендованих частинок та метану відсоткова частка яких становила відповідно – 27,28 та 26,19% загального обсягу викидів. Велику частку обсягів викидів від загальної становили викиди сполук азоту – 16,87%, оксиду вуглецю – 16,33% та сполук сірки – 9,13 % . Крім того, від стаціонарних джерел забруднення в атмосферне повітря надійшло 0,7 млн. тон діоксиду вуглецю.

Попри окремі спостереження за наслідками глобальних змін клімату в області немає системних досліджень, які б стали основою для планування та реалізації заходів з попередження шкідливих впливів на клімат і адаптації всіх сферах життєдіяльності населення до його змін.

Впровадження напрямку «Охорона атмосферного повітря» діяльності Програми дозволить проводити моніторинг повітря на вміст шкідливих речовин, що забезпечить покращення кліматичних умов території області.

Ймовірні вплив Негативний вплив на кліматичні умови території під час впровадження напрямків діяльності Програми не передбачається. Змін мікроклімату у результаті реалізації заходів, що визначені ДДП не очікується. Особливості кліматичних умов, які сприяють зростанню інтенсивності впливів запланованої діяльності на навколишнє середовище, відсутні.

Поводження з відходами.

Житомирська область характеризується високим рівнем утворення і накопичення твердих побутових відходів. Тому питання поведження з твердими побутовими відходами потребує негайного вирішення. Більшість місць видалення відходів сміттєзвалищ (МВВ) області перевантажена, а будівництво нових потребує відведення значних площ земельних ділянок.

Важливим залишається питання потрапляння ресурсоцінних відходів на полігони та сміттєзвалища ТПВ і разом з тим, впровадження у населених пунктах області системи роздільного збирання відходів, комплексної переробки та утилізації корисних компонентів побутових відходів.

Попереднє сортування відходів перед видаленням на полігон та впровадження роздільного збирання вторинних компонентів ТПВ дасть можливість зменшити обсяги розміщення побутових відходів на полігонах та сміттєзвалищах.

Одним із альтернативних шляхів вирішення даного питання є створення та утримання спеціально обладнаних місць (сховищ, полігонів) для накопичення, зберігання та утилізації відходів, із застосуванням спеціального обладнання і потужностей з їх переробки для вирішення питань утилізації, переробки та використання техногенних промислових відходів від діяльності гірничих та каменеобробних підприємств.

Також однією із основних екологічних проблем області, що потребує вирішення, є зберігання невідомих, непридатних та заборонених до використання пестицидів і агрохімікатів, накопичених за радянських часів колишніми сільськогосподарськими підприємствами. Умови зберігання більшості пестицидів не відповідають діючим екологічним та санітарним нормам. Більшість накопичених препаратів були свого часу заборонені до використання у зв'язку з їх високою токсичністю та негативним впливом на здоров'я населення і довкілля. Тому, кожен з відведених для зберігання непридатних або заборонених до використання пестицидів складів є об'єктом потенційної небезпеки. Тому Програмою заплановано проведення заходів щодо забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення і знешкодження відходів та небезпечних хімічних речовин, у тому числі непридатних хімічних засобів захисту рослин у місцях їх складування.

Реалізація запланованих Програмою заходів щодо поведження з відходами, забезпечить сортування, переробку та безпечну утилізацію або

захоронення відходів, а також збільшення обсягу заготівлі, утилізації та використання відходів як вторинної сировини.

Ймовірний вплив. Протягом виконання підготовчих, будівельних робіт, що передбачені заходами Програми, очікується епізодичний і незначний вплив зумовлений операціями у сфері поводження з відходами. Негативного впливу на довкілля під час провадження діяльності з реалізації заходів ДДП не передбачається.

З метою раціонального використання і зберігання відходів виробництва і побутових відходів заходами Програми заплановано будівництво та реконструкція полігонів твердих побутових відходів і сміттєпереробних заводів; забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів.

Водні ресурси.

Програма не передбачає створення нових підприємств із значними обсягами скидів у підземні водні об'єкти. Проте, основними заходами Програми щодо вирішення найважливіших проблемних питань з охорони і раціонального використання водних ресурсів в області є: проєктування, будівництво, реконструкція та технічне переобладнання очисних споруд каналізації в населених пунктах Житомирської області; проєктування та технічне переоснащення із заміною аварійного обладнання КНС у населених пунктах Житомирської області; проєктування, будівництво та реконструкція систем роздільної каналізації, каналізаційних мереж і споруд на них у населених пунктах Житомирської області; робота щодо відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річок, а також заходи для боротьби з шкідливою дією вод (біологічна меліорація водних об'єктів, винесення водоохоронних зон в натуру, упорядкування джерел, очищення русел від дерев, що потрапили до них внаслідок проходження весняних повеней, будівництво протиповеневих водосховищ і дамб тощо).

Такі види планованої діяльності, як будівництво у населених пунктах споруд для очищення стічних вод та очищення господарсько-побутових стічних вод, ймовірніше проводяться на землях водного фонду та найчастіше призводять до скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти.

Проведення господарської діяльності, що призводить до скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти, впровадження планованої діяльності з прокладання кабелів, трубопроводів та інших комунікацій на землях водного фонду може мати значний вплив на довкілля (пункти 10, 13 частина 3 статті 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля»).

Слід зазначити, що роботи на землях водного фонду повинні проводитися з обмеженнями відповідно до вимог статті 89 Водного Кодексу України. У прибережних захисних смугах уздовж річок, навколо водойм та на островах забороняється:

- 1) розорювання земель (крім підготовки ґрунту для залуження і залісення), а також садівництво та городництво;
- 2) зберігання та застосування пестицидів і добрив;
- 3) влаштування літніх таборів для худоби;
- 4) будівництво будь-яких споруд (крім гідротехнічних, навігаційного призначення, гідрометричних та лінійних), у тому числі баз відпочинку, дач, гаражів та стоянок автомобілів;
- 5) миття та обслуговування транспортних засобів і техніки;
- 6) влаштування звалищ сміття, гноєсховищ, накопичувачів рідких і твердих відходів виробництва, кладовищ, скотомогильників, полів фільтрації тощо.

Об'єкти, що знаходяться у прибережній захисній смузі, можуть експлуатуватись, якщо при цьому не порушується її режим. Замовник зобов'язаний:

- виконувати заходи щодо охорони земель від ерозії, підтоплення, забруднення відходами виробництва, хімічними і радіоактивними речовинами та від інших процесів руйнування;
- суворо дотримуватися встановленого режиму для прибережних захисних смуг;
- запобігати проникненню у водні об'єкти стічних вод, пестицидів і добрив через прибережні захисні смуги.

Ймовірний вплив. З метою покращення екологічного стану водойм області, Програмою запланована реалізація заходів, що спрямовані на поліпшення гідрологічного, санітарного, технічного стану та якості води; зменшення зон підтоплення; створення водоохоронних зон, зменшення впливу промислових та інших виробничих об'єктів на рівень забруднення підземних вод, підвищення надійності експлуатації водопровідних мереж та ефективності водопідготовки та очищення стічних вод із застосуванням ефективних технічних рішень, сучасних технологій і матеріалів.

Заходи щодо створення водоохоронних зон, винесення об'єктів забруднення з прибережних смуг проводяться з метою охорони поверхневих водних об'єктів від забруднення і засмічення та збереження їх водності.

Земельні ресурси та ґрунти.

Реалізація Програми охоплює територію Житомирської області, при цьому окремі заходи визначені нею, зосередженні на локальних територіях життєдіяльності населення. Виконання заходів, що передбачені Програмою, дозволить поліпшити загальну екологічну ситуації на території регіону та позитивно вплинути на умови життєдіяльності і здоров'я населення Житомирської області.

Внаслідок реалізації Програми не передбачається будь-якого посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів, змін у топографії, поява таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози. Реалізація заходів Програми не призведе до суттєвих змін у структурі земельного фонду, чинній або плановій практиці використання земель.

Програмою передбачаються заходи щодо: проєктування, будівництва, реконструкції та технічного переобладнання очисних споруд каналізації в населених пунктах області; проєктування та технічного переоснащення із заміною аварійного обладнання КНС у населених пунктах області; проєктування, будівництва та реконструкції систем роздільної каналізації, каналізаційних мереж і споруд на них у населених пунктах області; роботи щодо відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річок, а також заходи для боротьби з шкідливою дією вод (біологічна меліорація водних об'єктів, винесення водоохоронних зон в натуру, упорядкування джерел, очищення русел від дерев, що потрапили до них внаслідок проходження весняних повеней, будівництва протиповеневих водосховищ і дамб тощо); відновлення лучних, водно-болотних та інших антропогенно змінених природних ландшафтів, створення і відновлення сіножатей та пасовищ; виготовлення проєктної документації, будівництво та реконструкція протиерозійних, гідротехнічних споруд; відтворення лісів, створення нових та реконструкції існуючих пожезахисних лісових смуг та інших захисних насаджень на деградованих, малопродуктивних та ерозійно небезпечних землях вздовж водних об'єктів.

Слід зазначити, що впровадження планованої діяльності з прокладання кабелів, трубопроводів та інших комунікацій на землях водного фонду, проведення робіт з розчищення русла річок, зміни і стабілізації стану русел річок – може мати значний вплив на довкілля (пункт 10 частина 3 статті 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля»).

Також заходами Програми заплановано проведення робіт по будівництву, реконструкції та капітальному ремонту різних видів об'єктів, мереж та споруд, що завжди пов'язано з порушенням ґрунтового покриву земель, на яких заплановано впровадження діяльності.

Ймовірний вплив на ґрунтовий покрив відбудеться при будівельних роботах, прокладанні інженерних комунікацій та вертикальному плануванні території під час реалізації заходів Програми. Можливо відбудеться антропогенна трансформація існуючого рельєфу території від планувальних робіт під час реалізації заходів Програми. З огляду на тимчасовий характер впливу та його локальність, вплив приймається, як допустимий.

З метою недопущення та зниження ризику забруднення ґрунтів Програмою заплановані заходи, що відповідають основним засадам (стратегії) державної екологічної політики України, забезпечують поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки.

Звітом про СЕО надаються рекомендації щодо забезпечення повного врахування природоохоронних вимог під час вирішення питань щодо зміни цільового призначення земельних ділянок для розміщення об'єктів будівництва.

Рослинний та тваринний світ.

Програмою не передбачається реалізація заходів, які можуть призвести до негативного впливу на існуючі чи заплановані до заповідання території та об'єкти природно-заповідного фонду.

Реалізація Програми запланована за межами територій та об'єктів природно-заповідного фонду, їх охоронних зон, земель природно-заповідного фонду України, територій та об'єктів, що мають особливу екологічну, наукову і естетичну цінність та об'єктів комплексної охорони, в зв'язку з чим можна зробити висновок, що реалізація природоохоронних заходів, що визначені Програмою не має впливу на території з природоохоронним статусом.

Основними заходами Програми щодо збереження природно-заповідного фонду є: розроблення проєктів створення територій і об'єктів природно-заповідного фонду та організації їх територій; ведення державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду, інше.

Основними заходами Програми щодо охорони та раціонального використання природних рослинних ресурсів є: реалізація заходів щодо запобігання інтродукції та поширення чужорідних видів рослин, які загрожують природним екосистемам та розроблення місцевих схем формування екологічної мережі в межах області.

Таким чином, покращення стану рослинного та тваринного світу може сприяти реалізація заходів щодо збільшення відсотку заповідності території природно-заповідного фонду області – розширення існуючих територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Ймовірний вплив Реалізація заходів ДДП не матиме суттєвого впливу на зміни та динаміку розвитку природних популяцій. Помірний вплив на тваринний світ відбуватиметься за рахунок техногенного шуму від будівельної техніки та механізмів під час реалізації заходів Програми щодо будівництва планованих об'єктів, споруд та комунікацій. Але такий вплив носитиме тимчасовий характер, припиняється по закінченню будівельних робіт, такий вплив можна оцінити як допустимий.

Натомість Програмою передбачено реалізація заходів щодо збереження та розширення території природно-заповідного фонду області, збільшення відсотка заповідності по районах області та по області у цілому, установлення в натурі (на місцевості) меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду, що забезпечить збереження природної різноманітності ландшафтів, генофонду тваринного і рослинного світу та підтримає загальний екологічний баланс на території області.

Геологічні та гідрографічні умови.

Ймовірний вплив на геологічне середовище під час реалізації заходів Програми, а саме проведення робіт по будівництву, реконструкції та капітальному ремонту різних видів об'єктів, мереж та споруд на території області – матиме тимчасовий характер, після закінчення будівельних робіт прилегла територія упорядковується за рахунок проведення благоустрою та упорядкування. При проведенні будівельних робіт вплив на геологічне середовище можна оцінити як помірний. Впровадження заходів, що

передбачені ДДП, не призведе до зміни водно-фізичних та інших властивостей ґрунтів.

Заходами, що визначені Програмою, не передбачається реалізація завдань, які можуть призвести до негативного впливу на геологічне і гідрогеологічне середовище.

Вплив на навколишнє природне середовища планованої діяльності, що передбачена основними напрямками Програми та може мати значний вплив на довкілля, необхідно оцінити під час здійснення процедури оцінки впливу на довкілля.

Здоров'я населення.

Ймовірний вплив З метою охорони навколишнього середовища та здоров'я населення Програмою передбачаються заходи з охорони навколишнього природного середовища області. Реалізація заходів Програми забезпечить зменшення можливого впливу на довкілля, і в наслідку мінімізує вплив на здоров'я населення.

Звітом про СЕО надаються рекомендації щодо обов'язкового здійснення оцінки впливу на довкілля планованої діяльності та об'єктів, які можуть мати значний вплив на довкілля та підлягають оцінці впливу на довкілля у відповідності до вимог Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» до прийняття рішення про провадження планованої діяльності.

Екологічне управління, моніторинг та інше.

Програма не передбачає послаблення правових і економічних механізмів контролю в сфері екологічної безпеки, натомість передбачено реалізація заходів щодо покращення стану навколишнього природного середовища.

Виникнення негативного впливу, який у майбутньому може спричинити погіршення стану навколишнього природного середовища, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я після реалізації рішень ДДП «Програми охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області на 2023–2027 роки» не очікується та не прогнозується.

При впровадженні заходів Програми, у порівнянні із існуючим станом, очікується позитивний вплив на навколишнє природне середовище, у тому числі на здоров'я населення.

IV. Екологічні проблеми, у тому числі ризики впливу на здоров'я населення, які стосуються документа державного планування, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень).

Виконання завдань Програми здійснюється шляхом реалізації природоохоронних заходів за напрямками «Охорона та раціональне використання водних ресурсів», «Поводження з відходами», Охорона та раціональне використання земель, «Охорона атмосферного повітря»,

«Охорона та раціональне використання земель», «Збереження природно-заповідного фонду», «Охорона та раціональне використання природних рослинних ресурсів» та «Екологічна освіта, інформаційне забезпечення та наукові дослідження» результатами її виконання має стати поліпшення екологічної ситуації в області, зниження рівня антропогенного навантаження на довкілля, забезпечення раціонального природокористування, покращення гідрологічного режиму річок, забезпечення належного санітарно-екологічного стану прибережних захисних смуг, забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів, збереження та розширення території природно-заповідного фонду області.

Під час проведення стратегічної екологічної оцінки проекту документу державного планування «Програми охорони навколишнього природного середовища Житомирській області на 2023–2027 роки» визначені основні проблеми для навколишнього середовища та охорони здоров'я населення, надані характеристики даних впливів.

В рамках даної роботи визначені ключові екологічні цілі та завдання в сфері охорони довкілля, їх відповідність заходам Програми та визначені можливості їх врахування при розробленні ДДП. На основі аналізу екологічної ситуації та запланованих заходів Програми були визначені ключові актуальні питання, що потребують оцінки.

Заходи Програми, посилені економічною підтримкою держави, мають забезпечити поступове виконання природоохоронних заходів і як наслідок, подолання ключових екологічних проблем Житомирської області, серед яких наступні:

Таблиця 4.1. Ключові екологічні проблеми, які стосуються ДДП.

№	Екологічні проблеми	Характеристика проблеми	Заходи, що визначені ДДП
1.	Забруднення водних об'єктів скидами забруднюючих речовин із зворотними водами	Сучасний стан поверхневих водних об'єктів області знаходяться під інтенсивним антропогенним навантаженням. На якісний стан поверхневих вод впливають поверхневі стоки із забудованих територій, недостатньо-очищені стічні води, що містять значну кількість	З метою покращення екологічного стану водних об'єктів області Програмою визначені пріоритетні завдання по напрямку «Охорона та раціональне використання водних ресурсів». ДДП заплановано реалізацію заходів з: проєктування, будівництво, реконструкція та технічне переобладнання

		органічних речовин, мінеральні форми азоту, нафтопродукти, СПАР та інші хімічні сполуки, що негативно впливають на гідрохімічний режим водних об'єктів.	очисних споруд каналізації в населених пунктах Житомирської області; проектування та технічне переоснащення із заміною аварійного обладнання КНС у населених пунктах Житомирської області; проектування, будівництво та реконструкція систем роздільної каналізації, каналізаційних мереж і споруд на них у населених пунктах Житомирської області; робота щодо відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річок, а також заходи для боротьби з шкідливою дією вод (біологічна меліорація водних об'єктів, винесення водоохоронних зон в природу, упорядкування джерел, очищення русел від дерев, що потрапили до них внаслідок проходження весняних повеней, будівництво протиповеневих водосховищ і дамб тощо).
2.	Відсутній моніторинг повітря на вміст	Стан атмосферного повітря Житомирської області формується	З метою покращення моніторингу стану атмосферного повітря в

	забруднюючих речовин в атмосферне повітря	обсягами викидів забруднюючих речовин від пересувних та стаціонарних джерел забруднення. До стаціонарних джерел забруднення атмосферного повітря слід віднести викиди великих промислових підприємств, які відносяться до I групи. Щодо компонентного складу викидів (%) у 2021 році, то найбільша частка належить викидам речовин у вигляді твердих суспендованих частинок та метану відсоткова частка яких становила відповідно – 27,28 та 26,19% загального обсягу викидів. Велику частку обсягів викидів від загальної становили викиди сполук азоту – 16,87%, оксиду вуглецю – 16,33% та сполук сірки – 9,13 %	області Програмою визначені пріоритетні завдання по напрямку «Охорона атмосферного повітря». ДДП заплановано придбання та встановлення стаціонарних автоматичних постів моніторингу повітря на вміст шкідливих речовин; запровадження та обслуговування функціонування державної системи моніторингу навколишнього природного середовища, автоматизованих геоінформаційних систем та приладів на території області
3.	Недосконала система поводження з відходами	Відсутність достатньо ефективної системи поводження з відходами виробництва та твердими побутовими відходами, значний відсоток захоронення відходів.	З метою покращення існуючої ситуації із поводженням з відходами на території області Програмою визначені пріоритетні завдання по напрямку «Поводження з відходами». ДДП заплановано: проектування, будівництво та

			<p>реконструкція полігонів твердих побутових відходів і сміттєпереробних заводів;</p> <p>проведення заходів щодо забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення і знешкодження відходів та небезпечних хімічних речовин, у тому числі непридатних хімічних засобів захисту рослин у місцях їх складування;</p> <p>створення та утримання спеціально обладнаних місць (сховищ, полігонів) для накопичення, зберігання та утилізації відходів, із застосуванням спеціального обладнання і потужностей з їх переробки для вирішення питань утилізації, переробки та використання техногенних промислових відходів від діяльності гірничих та каменеобробних підприємств</p>
4.	Недостатньо ефективний розвиток створення запланованих до заповідання	За останні роки спостерігається зниження темпів зростання площі природно-заповідного фонду. До цього	З метою екологічно збалансованого розвитку області, зниження темпів втрати ландшафтного та біологічного

	природних екосистем, унікальних природних	призводить недосконалість існуючої законодавчої бази, низький рівень фінансового та матеріально-технічного забезпечення установ природно-заповідного фонду, низький рівень екологічної освіти та інформованості населення зумовлюють загрозу нецільового використання та призводить до втрати територій та об'єктів природно-заповідного фонду.	різноманіття в регіоні Програмою визначені пріоритетні завдання по напрямку «Збереження природно-заповідного фонду». ДДП заплановано: проведення спеціальних заходів, спрямованих на запобігання знищенню чи пошкодженню природних комплексів територій та об'єктів природно-заповідного фонду; упорядкування територій природно-заповідного фонду, створення нових та розширення меж наявних природно-заповідних об'єктів; Розроблення документації із землеустрою для територій і об'єктів природно-заповідного фонду; розроблення проєктів створення об'єктів природно - заповідного фонду
5.	Порушення земельних ресурсів внаслідок антропогенного впливу	Наявність антропогенно порушених територій, у т.ч. для яких характерне руйнування ґрунту поверхневими водними потоками, що негативно впливає на стан земель сільськогосподарських та лісгосподарських підприємств.	З метою покращення стану земельних ресурсів області Програмою визначені пріоритетні завдання по напрямку «Охорона та раціональне використання земель». відновлення лучних, водно-болотних та інших антропогенно змінених природних ландшафтів, створення

			і відновлення сіножатей та пасовищ; виготовлення проєктної документації, будівництво та реконструкція протиерозійних, гідротехнічних споруд; відтворення лісів, створення нових та реконструкції існуючих пожезахисних лісових смуг та інших захисних насаджень на деградованих, малопродуктивних та ерозійно небезпечних землях вздовж водних об'єктів
6.	Підвищення ризиків для здоров'я населення	Усі вище описані проблеми є чинниками, що сприяють погіршенню стану здоров'я населення.	Необхідне впровадження заходів та проєктів, які передбачені Програмою.

Серед екологічних проблем, що можуть спричиняти негативний вплив на здоров'я населення варто виділити:

1) Забруднення атмосфери: провокує захворювання органів дихання, кровотворення, алергічні реакції, онкологічні захворювання, нервово-психічні розлади, зменшення очікуваної тривалості та якості життя;

2) Забруднення водних ресурсів: погіршення анафелогенної ситуації у населених пунктах, збільшення кількості хвороб органів кровотворення, шлунково-кишкового тракту, сечовидільної, нервової, ендокринної систем, зниження імунітету, зменшення очікуваної тривалості та якості життя;

3) Забруднення ґрунтів: провокує потрапляння токсичних речовин в організм людини через продукцію городництва та садівництва. Забруднені ґрунти є ідеальним субстратом для появи шкідливих мікроорганізмів, гельмінтів, що сприяє більшому захворюваності людей та тварин;

4) Деградація геологічного середовища: сприяє погіршенню анафелогенної обстановки, умов проживання населення, санітарного стану житлових приміщень, що у підсумку провокує захворювання органів дихання, застуди, ГРВІ та зниження імунітету;

5) Проблема накопичення відходів: відходи є небезпечною основою для розмноження хвороботворних мікроорганізмів, вони забруднюють усі компоненти навколишнього природного середовища. Таким чином, накопичення відходів має загальну шкідливу дію на організм людини, що у підсумку може призвести до розладу будь-якої системи організму людини;

6) Наявність шумового, електромагнітного забруднення: спричиняє нервові розлади, підвищує втомлюваність, знижує імунітет, може бути причиною порушення сну.

7) Деградація біорізноманіття: зменшення кількості зелених рослин сприяє збільшенню забруднення атмосфери, пригнічує психоемоційний стан людини, може провокувати кількість збільшення хвороб органів дихання. В той же час інвазійні рослини активізують алергічні реакції в організмі людини, збільшення кількості кліщів, гельмінтів провокує серйозні неврологічні хвороби та захворювання шлунково-кишкового тракту.

Для усунення усіх можливих проблем, які можуть спричиняти негативний вплив на здоров'я населення, необхідне впровадження рішень, що передбачені ДДП «Програмою охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області на 2023–2027 роки».

Під час реалізації заходів та проєктів Програми необхідно врахувати наявні проблеми території, на якій заплановано впровадження діяльності та запропонувати найбільш екологічно вигідну територіально-планувальну організацію з урахуванням всіх планувальних обмежень (згідно із Державними будівельними нормами України планування та забудова територій ДБН Б.2.2-12-2019 «Планування та забудова територій» та Державними санітарними правилами планування та забудови населених пунктів ДСП 173-96 та інше).

Планувальні обмеження на території, яка запланована для впровадження діяльності визначають загальні вимоги до режиму використання земельних ділянок, по яких проходять інженерні та транспортні комунікації, вимоги до експлуатації та проєктування інженерних мереж, а також режим використання земельних ділянок, що потрапляють в санітарно-захисні та охоронні зони.

Обмеження за вимогами охорони здоров'я та захисту життя – визначається санітарно-гігієнічними нормами.

Обмеження за природоохоронними вимогами – визначається на підставі Законів України «Про охорону навколишнього природного середовища» та «Про природно-заповідний фонд» та іншими нормативно-правовими документами у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Обмеження за інженерно-геологічними умовами – визначається за даними інженерно-геологічних пошукових робіт.

Умови і обмеження забудови земельних ділянок враховуються при розробленні землевпорядної документації відповідної земельної ділянки.

V. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються документа державного планування, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час підготовки документа державного планування.

В розділі висвітлюється інформація про різні стратегії, плани і програми, що діють на національному, регіональному та місцевому рівнях, які в тій чи іншій мірі визначають передумови для прийняття запланованих заходів та проєктів в ДДП «Програмі охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області на 2023–2027 роки».

Розділ ґрунтується на аналізі цілей документів державної політики у сфері охорони довкілля та здоров'я населення, які мають відношення до цілей розвитку на місцевому рівні та безпосередньо стосуються ДДП. Результати аналізу визначають ступінь врахування вищезазначених цілей документів державної політики та їх впровадження в ДДП.

Проведений огляд відповідних цілей екологічної політики передбачає загальні орієнтири, на основі яких оцінюються цілі та заходи Програми.

В рамках Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їх державами-членами, з іншої сторони (далі - Угода про асоціацію) наша держава також взяла на себе відповідні зобов'язання. Зокрема, у главі 6 «Навколишнє середовище» Розділу V «Економічне та галузеве співробітництво» Україна обіцяла дотримуватись загальноєвропейських заходів з забезпечення екологічної безпеки та охорони довкілля.

У рамках Угоди про асоціацію співробітництво між Україною та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їх державами-членами має на меті збереження, захист, поліпшення і відтворення якості навколишнього середовища, захист громадського здоров'я, розсудливе та раціональне використання природних ресурсів та заохочення заходів на міжнародному рівні, спрямованих на вирішення регіональних і глобальних проблем навколишнього середовища. Таким чином підтримка екологічної рівноваги на території України є одним з найважливіших завдань України, як цивілізованої проєвропейської держави, в рамках здійснення політики щодо охорони навколишнього природного середовища та реалізації проголошеного Україною курсу на європейську інтеграцію.

Міжнародні зобов'язання у сфері охорони довкілля Україна взяла на себе, підписавши більш ніж 50 міжнародних багатосторонніх угод, що стосуються збереження та збалансованого використання біорізноманіття, серед яких:

- Конвенція про біологічне різноманіття, яка була започаткована під час Всесвітньої конференції глав держав та міністрів довкілля у 1992 р. в м. Ріо-де-Жанейро (Бразилія) й ратифікована Верховною Радою України 29 листопада 1994 р.;

- Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення головним чином як середовище існування водоплавних птахів (Рамсарська конвенція, м. Рамсар, Іран, 1971 р.);
- Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин (Бонн, 1979 р.);
- Угода про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (1995 р.);
- Угоди про збереження кажанів в Європі (1991 р.);
- Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція);
- Рамкова конвенція ООН про зміну клімату (ратифікована Україною 29 жовтня 1996 р.);
- Європейська конвенція про охорону археологічної спадщини (Валлетта, 1992 р.);
- Конвенція про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер (Гельсінкі, 1992), що є чинною в Україні з 1 липня 1999 р.;
- Стокгольмська конвенція про стійкі органічні забруднювачі (Стокгольм, 2001 р.), яка ратифікована в Україні від 18 квітня 2007 року.

На виконання Бернської конвенції в Європі створена мережа територій особливого природоохоронного значення – Смарагдова мережа, важливих для збереження біорізноманіття в країнах Європи і деяких країнах Африки. Смарагдова мережа України є українською частиною Смарагдової мережі Європи, розробляється з 2009 року. В листопаді 2016 року було затверджено першу версію Смарагдової мережі для України, яка потребує доопрацювання на основі наукових даних.

За результатами аналізу звіту про СЕО визначено, що в межах території, де заплановано впровадження заходів та проєктів Програми, території природно-заповідного фонду, що внесені до Смарагдової мережі України відсутні.

Відповідно до Рамсарської конвенції, стороною якої є Україна, на території держави здійснюються заходи для збереження мігруючих водно-болотних птахів, шляхом виділення певних територій та надання їм охоронного статусу. На території України виділено 39 водно-болотних угідь міжнародного значення, офіційно визнаних Рамсарською конвенцією, а ряд водно-болотних угідь є перспективними для визнання. Деякі водно-болотні угіддя погоджені розпорядженням Кабінету Міністрів України і подані на розгляд Секретаріату Рамсарської конвенції.

Стосовно дотримання міжнародних зобов'язань по інших напрямках співробітництва, таким як зміна клімату, охорона озонного шару, поводження з відходами та іншим, слід зазначити, що вони не мають прямого відношення до головних цілей та завдань проєкту Програми, що є документом державного планування місцевого рівня. Дотримання перелічених вище зобов'язань може бути реалізоване в сфері науково-технічних розробок, вибору технічно-конструкторських рішень при проєктуванні певних об'єктів та споруд,

видання певних нормативно-правових актів та державних стандартів в різних галузях господарської діяльності. Проте слід зазначити, що більшість заходів, визначених ДДП в частині розвитку систем інженерної інфраструктури, поводження з відходами, пропонують впровадження сучасних «дружніх» до оточуючого середовища технологій, що відповідає загальносвітовим принципам охорони довкілля, та сприяє дотриманню міжнародних зобов'язань у даній сфері.

Основними міжнародним правовими документами щодо стратегічної екологічної оцінки є Протокол про стратегічну екологічну оцінку (далі – Протокол про СЕО) до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті, ратифікований Верховною Радою України 01.07.2015 № 562-VIII, та Детектива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє природне середовище, яка внесена до виконання Плану заходів з виконання Угоди Про Асоціацію між Україною (з однієї сторони) та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і іншими державами-членами (з іншої сторони), який затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 26.10.2017 № 1106, Бернської Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ, існуючих в Європі.

Громадянам України статтею 50 Конституції України гарантоване право на безпечне для життя і здоров'я довкілля.

Відповідні зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення прописані у Законах України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону здоров'я населення» і «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення».

Державна екологічна політика України

Метою державної екологічної політики є досягнення доброго стану довкілля шляхом запровадження екосистемного підходу до всіх напрямів соціально-економічного розвитку України з метою забезпечення конституційного права кожного громадянина України на чисте та безпечне довкілля, впровадження збалансованого природокористування і збереження та відновлення природних

СТРАТЕГІЧНІ ЦІЛІ

Ціль 1. Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва

Ціль 2. Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України

Ціль 3. Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України

Ціль 4. Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення

Ціль 5. Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління

Засади екологічної політики України визначені Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року». Мета державної екологічної політики та її стратегічні цілі

Аналіз відповідності цілей напрямів Програми охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області на 2023–2027 роки стратегічним цілям державної екологічної політики України наведено в табл. 5.1.

Таблиця 5.1 Аналіз відповідності напрямків Програми стратегічним цілям державної екологічної політики України.

Напрями Програми охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області на 2023–2027 роки	Стратегічні цілі державної екологічної політики України				
	1. Формування у суспільстві екологічних цілей і засад сталого споживання та виробництва	2. Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	3. Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-екологічного розвитку України	4. Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	5. Удосконалення та розвиток державної системи природо-охоронного управління
1. Охорона та раціональне використання водних ресурсів	x	+	+	+	+
2. Поводження з відходами	x	x	+	+	+
3. Охорона та раціональне використання земель	x	+	+	+	+
4. Охорона атмосферного повітря	x	+	+	+	+
5. Збереження природно-заповідного фонду	x	+	+	+	+

6. Охорона та раціональне використання природних рослинних ресурсів	x	x	+	+	+
7. Екологічна освіта, інформаційне забезпечення та наукові дослідження	+	x	+	+	+

* Для оцінки відповідності цілей виконувалась наступна методика:
«+/-» стратегічні цілі враховано/не враховано у напрямках Програми
«x» стратегічні цілі нейтральні по відношенню до напрямів Програми

ДДП «Програма охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області на 2023–2027 роки» розроблено відповідно до вимог Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку», Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» та інше. Відповідно до нормативно-правової бази України було прийнято ряд зобов'язань на місцевому рівні:

I. Забезпечення загальної доступності ДДП та самого звіту про СЕО відповідно до вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації», Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» шляхом надання їх за запитом на інформацію, оприлюднення на офіційному вебсайті Житомирської обласної державної адміністрації, на вебсайті Управління екології та природних ресурсів Житомирської обласної державної адміністрації, у місцевих друкованих ЗМІ, а також у загальнодоступному місці – в приміщенні Управління екології та природних ресурсів Житомирської обласної державної адміністрації за адресою: вул. Театральна 17/20, м. Житомир, 10014 (каб. 212);

II. Проведення громадського обговорення шляхом надання письмових зауважень і пропозицій у відповідності до вимог Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку»;

III. Пріоритетність вимог екологічної безпеки, обов'язковість дотримання екологічних стандартів;

IV. Гарантування екологічно безпечного середовища для життя, праці та здоров'я населення;

V. Проєктне спрямування на збереження просторової та видової різноманітності й цілісності природних об'єктів і комплексів;

VI. Вирішення питань охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів з урахуванням ступеня антропогенної змінності територій, сукупної дії факторів, що негативно впливають на екологічну обстановку;

VII. Запровадження здійснення постійного в часі моніторингу наслідків виконання ДДП для довкілля, у тому числі для здоров'я населення.

Крім того, зобов'язаннями у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативного впливу на здоров'я населення, що безпосередньо стосуються виконання заходів та проєктів Програми є:

- розробка документів дозвільного характеру у сфері охорони навколишнього середовища – висновку з оцінки впливу на довкілля (у відповідності до вимог Закону України «Про оцінку впливу на довкілля»), дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел (у відповідності до вимог Закону України «Про охорону атмосферного повітря»), дозволу на спеціальне водокористування (у відповідності до вимог Водного кодексу України);

- встановлення та дотримання санітарно-захисних зон від об'єктів, які є джерелами викидів/скидів шкідливих речовин, підвищених рівнів шуму, вібрації;

- недопущення наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря;
- скорочення понаднормативних втрат води та теплової енергії в мережах;
- впровадження заходів зі скорочення викидів забруднюючих речовин;
- недопущення скидання стічних вод, використовуючи рельєф місцевості;
- недопущення скидання недостатньо очищених стічних вод у водні об'єкти;
- утримання в належному стані охоронних зон навколо очисних та інших водогосподарських споруд та технічних пристроїв;
- утримання в належному стані охоронних зон водних об'єктів.

Відповідно до нормативно-правової бази України Програма відповідає ряду зобов'язань:

- пріоритетність вимог екологічної безпеки, обов'язковість додержання екологічних стандартів, нормативів та лімітів використання природних ресурсів;
- виконання заходів, що гарантують екологічну безпеку середовища для життя і здоров'я людей, а також запобіжний характер заходів щодо охорони довкілля;
- проєктне спрямування на збереження просторової та видової різноманітності і цілісності природних об'єктів і комплексів;
- використання отриманих висновків моніторингу та комплексу охоронних заходів для виконання можливостей факторів позитивного впливу на охорону довкілля;
- формування динамічного урівноваженого стану довкілля, що забезпечуватиме екологічне, санітарно-безпечне середовище для життєдіяльності населення.

Головні стратегічні державні документи, що мають відношення до Програми перераховані нижче.

1) Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки. Стратегія затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695.

Головними цілями Стратегії є: формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах; підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів; розбудова ефективного багаторівневого врядування.

2) Стратегія державної екологічної політики України на період до 2030 року. Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року затверджені Законом України від 28.02.2019 № 2697-VIII. Метою державної екологічної політики є досягнення доброго стану довкілля шляхом запровадження екосистемного підходу до всіх напрямів соціально-економічного розвитку України з метою забезпечення конституційного права кожного громадянина України на чисте та безпечне довкілля, впровадження

збалансованого природокористування і збереження та відновлення природних екосистем.

Державна екологічна політика спрямована на досягнення стратегічних цілей: формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва; забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України; забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України; зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення; удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління.

3) Національна стратегія управління відходами в Україні на період до 2030 року. Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 № 820-р. із змінами, внесеними згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20.02.2019 № 117-р.

Цілями Стратегії є: визначення та розв'язання ключових проблем розвитку управління відходами в Україні на інноваційних засадах; визначення пріоритетних напрямів діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, організацій, установ, підприємств, громадських організацій та суспільства в цілому щодо переходу системи управління відходами на інноваційну модель; визначення шляхів та методів удосконалення існуючої інфраструктури з управління відходами, які не суперечать інноваційній моделі; забезпечення сталого розвитку України шляхом виконання завдань, спрямованих на екологічну та ресурсну безпеку; зменшення адміністративного навантаження на суб'єктів господарювання, підвищення якості надання адміністративних послуг; забезпечення законності та передбачуваності адміністративних дій.

4) Стратегія розвитку Житомирської області на 2021–2027 роки та План заходів на 2021–2023 роки з реалізації Стратегії розвитку Житомирської області на 2021–2027 роки, схвалена рішенням обласної ради від 27.05.2021 № 67.

5) Комплексна програма ліквідації наслідків підтоплення територій в містах і селищах області на 2003-2030 роки, 3 сесія XXIV скликання № 72 від 19.09.2002;

6) Програма забезпечення реалізації державної політики із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів на території Житомирської області на 2021 – 2025 роки;

При аналізі цілей державної екологічної політики розглядалися також галузеві програми регіонального та місцевого рівня. Цілі державної екологічної політики та їх відображення в Програмі наведені в табл. 5.2.

Оцінка відповідності ДДП цілям програм державного та місцевого рівня, галузевих програм.

В процесі стратегічної екологічної оцінки Програми охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області на 2023–2027 роки було розглянуто стратегії та програми державного, регіонального та місцевого рівня, що містять екологічні цілі а також відповідні завдання у сфері охорони здоров'я та соціально- економічного розвитку. В процесі аналізу було виявлено, що різні програми розвитку містять подібні, хоча і не завжди ідентичні, екологічні цілі. Аналіз також включав цілі, які мають відношення до ДДП, та цілі, які можуть бути вирішені на іншому рівні планування. На основі аналізу змісту Програми був оцінений рівень відповідності цілей, викладених у ДДП, екологічним цілям, встановленим на регіональному рівні, та ключовим відповідним цілям.

Таблиця 5.2 Цілі державної екологічної політики та їх відображення в Програмі охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області на 2023–2027 роки.

Завдання, цілі, пріоритети та напрямки розвитку, що визначені програмами регіонального та місцевого рівнів.	Відповідність заходів та проєктів Програми цілям та завданням, що встановлені на регіональному та місцевому рівнях.
Стратегія розвитку Житомирської області на 2021–2027 роки та План заходів на 2021–2023 роки з реалізації Стратегії розвитку Житомирської області на 2021–2027 роки, схвалена рішенням обласної ради від 27.05.2021 № 67.	
Створення сучасного, комфортного і безпечного життєвого середовища в територіальних громадах	Програмою заплановано впровадження наступних заходів: <ul style="list-style-type: none"> - Просторове планування, модернізована комунальна інфраструктура, енергозбереження та підтримка альтернативної енергетики; - Якісні місцеві дороги (мости і шляхопроводи), транспортна доступність, належний благоустрій, чисте і безпечне довкілля.
Просторове планування, модернізована комунальна інфраструктура, енергозбереження та підтримка альтернативної енергетики	<ul style="list-style-type: none"> - Забезпечення реконструкції та будівництва нових об'єктів забору, транспортування та підвищення санітарної надійності водозабірних споруд. - Забезпечення покращання технічного стану об'єктів транспортування і очистки стоків, у тому числі з використанням системи біологічного очищення, та будівництво нових; - Технічне переоснащення об'єктів комунальної теплоенергетики та впровадження енергозберігаючих технологій на них; - Стимулювання впровадження енергозберігаючих заходів у комунальній сфері і житловому секторі та

	підтримка розвитку альтернативної енергетики з балансуючими потужностями, у тому числі сонячної.
Якісні місцеві дороги (мости і шляхопроводи), транспортна доступність, належний благоустрій, чисте і безпечне довкілля	<ul style="list-style-type: none"> - Оптимізація поводження з відходами; - Залучення жителів громад до вирішення проблем благоустрою та підвищення їх екологічної культури; - Забезпечення еколого-економічного балансу територій громад та збереження природно-заповідного фонду.
Програма забезпечення реалізації державної політики із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів на території Житомирської області на 2021 – 2025 роки.	
Запобігання виникненню надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру	<ul style="list-style-type: none"> - Аналіз і прогнозування екологічних ризиків, які ґрунтуються на результатах стратегічної екологічної оцінки, оцінки впливу довкілля та комплексного моніторингу стану навколишнього природного середовища Житомирської області; - Посилення та активізація заходів здійснення державного нагляду (контролю) за дотриманням юридичними, фізичними особами та громадянами законодавства щодо охорони, використання та відтворення лісового фонду Житомирщини; - Посилення результативності перевірок (у тому числі документальних) із застосуванням інструментально-лабораторного контролю.
Забезпечення невідворотності відповідальності за порушення природоохоронного законодавства	<ul style="list-style-type: none"> - Застосування адміністративно-господарських санкцій або фінансових санкцій щодо юридичних осіб за порушення вимог законодавства про охорону

навколишнього природного середовища та забезпечення реалізації принципу «забруднювач платить»;

- Забезпечення надання територіальним органам центральних органів влади Житомирської області, місцевим органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування приписів щодо зупинення дії чи анулювання в установленому законодавством порядку дозволів, ліцензій, сертифікатів, висновків, рішень, лімітів, квот, погоджень, свідоцтв на спеціальне використання природних ресурсів, викиди і скиди забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище, поводження з небезпечними хімічними речовинами, транскордонне переміщення об'єктів рослинного і тваринного світу (у тому числі водних біоресурсів), а також щодо встановлення нормативних допустимих рівнів шкідливого впливу на стан навколишнього природного середовища;

- Посилення претензійно-позовної роботи щодо обмеження чи зупинення діяльності суб'єктів господарювання і об'єктів незалежно від їх підпорядкування та форми власності, якщо їх експлуатація здійснюється з порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища, вимог дозволів на використання природних ресурсів, з перевищенням нормативів гранично допустимих викидів в атмосферне повітря забруднюючих речовин, впливу фізичних та біологічних факторів, лімітів скидів забруднюючих речовин; визнання протиправними дій чи бездіяльність фізичних і юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців,

	органів державної влади та місцевого самоврядування, їх посадових осіб, про визнання недійними індивідуальних актів або їх окремих частин, правочинів, що порушують вимоги законодавства про охорону навколишнього природного середовища.
Забезпечення екологічної безпеки території Житомирської області	<ul style="list-style-type: none"> - Застосування принципів перестороги, превентивності, пріоритетності усунення джерел шкоди довкіллю Житомирської області, «забруднювач платить»; - Вжиття ефективних заходів щодо припинення самовільного користування надрами та забудови площ залягань корисних копалин з порушенням установленого порядку; - Проведення заходів щодо забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення і знешкодження відходів та небезпечних хімічних речовин, у тому числі непридатних хімічних засобів захисту рослин у місцях їх складування підприємствами Житомирської області.
Упровадження новітніх засобів і форм комунікацій та ефективної інформаційної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища Житомирської області	<ul style="list-style-type: none"> - Інформаційне забезпечення природоохоронної діяльності, проведення (в тому числі підведення підсумків, нагородження) конкурсів, нарад, семінарів, науково-практичних конференцій, друк екологічних сторінок у газетах та видання поліграфічної продукції на екологічну тематику.

Звітом про СЕО також проведена оцінка відповідності даної Програми зобов'язанням у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, що стосуються ДДП, встановлені нормативно-законодавчими актами у сфері охорони довкілля.

Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, забезпечується виконання вимог нормативно-законодавчих актів у сфері охорони довкілля, державних будівельних норм та державних санітарних правил при плануванні населених пунктів. Врахування таких зобов'язань з урахуванням визначених параметрів санітарно-захисних зон від об'єктів, які є джерелами виділення шкідливих речовин, запахів, підвищених рівнів шуму, вібрації, електронних полів, іонізуючих випромінювань, зон санітарної охорони від підземних джерел водопостачання, охоронних зон інженерних мереж та території природоохоронного призначення, а також дотримання режимів господарського використання встановлених в їх межах – звітом про СЕО пропонується на подальших стадіях реалізації заходів та проєктів Програми, а саме під час здійснення оцінки впливу на довкілля у відповідності до вимог Закону України «Про оцінку впливу на довкілля».

За результатами аналізу можна зробити висновок, що ДДП «Програма охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області на 2023–2027 роки» в достатньо високій мірі відповідає цілям екологічної політики, встановленим на національному, регіональному та місцевому рівнях; враховує більшість з них та пропонує комплекс заходів, які сприятимуть їх виконанню.

VI Опис наслідків для довкілля, у тому числі на здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (1, 3-5 та 10-15 років відповідно, а за необхідності – 50-100 років), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків.

Згідно із «Методичними рекомендаціями із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування», затверджених Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 10.08.2018 № 296 наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення – це будь-які ймовірні наслідки для флори, фауни, біорізноманіття, ґрунту, клімату, повітря, води, ландшафту (включаючи техногенного), природних територій та об'єктів, безпеки життєдіяльності населення та його здоров'я, матеріальних активів, об'єктів культурної спадщини та взаємодія цих факторів.

Коротко- та середньострокові наслідки (1, 3-5, 10-15 років) при реалізації будівництва різних об'єктів комунальних, соціальної, інженерної та транспортної інфраструктури, промисловості. При цьому на кожному етапі в

процесі будівництва та подальшої експлуатації об'єктів будуть виникати негативні наслідки у вигляді утворення відходів, порушення рослинного покриву під час провадження планованої діяльності, збільшення кількості автотранспорту. Можливо, потрібно буде проводити видалення зелених насаджень, зняття і складування поверхневого шару ґрунту. Також під час виконання будівельних і монтажних робіт слід очікувати допустимий негативний вплив на атмосферне повітря, рослинний і тваринний світи, ґрунти та водні ресурси. Крім того, при роботі двигунів будівельних машин, механізмів та автотранспорту на навколишнє середовище буде чинитися шумовий вплив – акустичне забруднення. За тривалістю зазначені види впливу будуть носити тимчасовий характер, обмежений розрахунковим терміном будівництва, по межах впливу – локальне, обмежене простором ведення будівельних робіт. Проте всі ці впливи відносяться до тимчасових і не стануть причиною суттєвого довгострокового погіршення екологічної рівноваги екосистем населеного пункту.

До довгострокових наслідків (50-100 років) відносяться впливи постійного характеру – викиди і скиди, шум, утворення відходів, додаткове споживання ресурсів. Основна кількість забруднюючих речовин, що викидаються в атмосферне повітря, є відпрацьовані гази техніки та автотранспорту. Токсичність відпрацьованих газів обумовлюється змістом у них окису вуглецю й діоксиду азоту, кількість яких залежить від кількості спожитого палива та технічного стану двигунів.

Непостійними довгостроковими впливами є роботи, пов'язані з реконструкцією об'єктів, заміною обладнання та устаткування, модернізацією тощо.

Кумулятивні наслідки – розвиток негативних процесів через нагромадження в організмах людей, тварин, рослин отрути різних речовин внаслідок тривалого їх використання. Ймовірність того, що реалізація ДДП призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності будуть мати значний сумарний негативний вплив на довкілля, – є незначною. Це пов'язане з тим, що всі види впливів на навколишнє середовище мають незначну за силою та масштабом дію (незначне збільшення чисельності населення, додаткове енерго- та ресурсоспоживання). Тому наявність та розвиток кумулятивних наслідків малоймовірні. Для стовідсоткового виявлення кумулятивних наслідків необхідно проводити постійний контроль за якістю ґрунту, харчових продуктів місцевого виробництва, питної води тощо.

Акумуляція впливів відбувається в тому випадку, коли антропогенний вплив або інші фізичні або хімічні впливи на екосистему протягом певного часу перевершують можливість їх асиміляції або трансформації. На прилеглий території великі підприємства забруднювачі – відсутні. При дотриманні та виконанні всіх передбачених комплексних захисних і охоронних заходів, що відповідають діючим нормативним вимогам, можливість виникнення кумулятивного впливу який супроводжуються негативними екологічними

наслідками та понаднормативними викидами в атмосферне повітря забруднюючих речовин не передбачається. Детальна оцінка кумулятивного впливу буде можлива в процесі експлуатації території з урахуванням даних моніторингу навколишнього середовища та проведення відповідних розрахунків. Змін клімату і мікроклімату в результаті планованої діяльності не очікується, оскільки в результаті впровадження проєктних рішень відсутні значні виділення теплоти та парникових газів. Особливості кліматичних умов, які сприяють зростанню інтенсивності впливів планованої діяльності на навколишнє середовище, відсутні. Обрана технологія розміщення забудови є більш екологічно безпечна.

Синергічні наслідки – сумарний ефект, який полягає у тому, що при взаємодії 2-х або більше факторів їх дія суттєво переважає дію кожного окремо компоненту. Можливий сумарний ефект деяких речовин при викиді забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

Коротко- та середньострокові наслідки (1, 3-5, 10-15 років). З боку соціально-економічних умов провадження діяльності буде мати позитивний наслідок: збільшення території під забудову садибними ділянками, що призведе до збільшення чисельності населення, створення нових робочих місць, що сприятиме зайнятості населення.

Тимчасові наслідки для довкілля – при виконанні підготовчих та будівельних робіт вплив на навколишнє середовище на атмосферне повітря матиме короточасний та локальний характер, викиди здійснюватимуться при роботі будівельних машин та механізмів, при здійсненні зварювальних робіт, земельних робіт, при фарбуванні металевих поверхонь, при функціонуванні планованих підприємств.

Наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення – це будь-які ймовірні наслідки реалізації завдань Програми для, біорізноманіття, ґрунту, клімату, повітря, води, ландшафту (включаючи техногенного), природних територій та об'єктів, безпеки життєдіяльності населення та його здоров'я, матеріальних активів, об'єктів культурної спадщини та взаємодія цих факторів.

В процесі стратегічної екологічної оцінки був здійснений аналіз впливу реалізації заходів та проєктів Програми як на окремі компоненти навколишнього природного середовища, так і сукупний вплив на природні процеси та комплекси. Значного негативного впливу під час впровадженні діяльності на довкілля та здоров'я населення не передбачається.

Атмосферне повітря.

Програма не передбачає створення нових підприємств із значними обсягами викидів в атмосферне повітря. Запланована реалізація заходів щодо: придбання та встановлення стаціонарних автоматичних постів моніторингу повітря на вміст шкідливих речовин; запровадження та обслуговування функціонування державної системи моніторингу навколишнього природного середовища, автоматизованих геоінформаційних систем та приладів на території області.

Ймовірний вплив. Проведення заходів з метою реалізації Програми супроводжується роботами, в процесі яких забруднюється атмосферне повітря є незначним. Найбільший вплив чинять машини для встановлення обладнання. Всі будівельні роботи мають пересувний характер, виконуються послідовно. Такі джерела умовно можна віднести до джерел нерегулярного забруднення атмосфери, тобто викиди в атмосферу забруднюючої речовини проводяться через нерівномірні проміжки часу. Характерною особливістю цих викидів є мала часова тривалість. Даний вид забруднення носить тимчасовий характер і обмежується терміном встановлення обладнання.

Кліматичні умови території.

Однією з ключових глобальних проблем сьогодення є негативний антропогенний вплив на довкілля, що є, зокрема причиною зростання концентрації парникових газів в атмосферному повітрі. Причиною зміни клімату є динамічні процеси зумовлені природними та антропогенними чинниками. Основними джерелами викидів парникових газів є промисловість, енергетика та транспорт. До парникових газів відносяться: двоокис вуглецю (CO_2), метан (CH_4), закис азоту (N_2O), гідрофторвуглеці (ГФВ), перфторвуглеці (ПФВ), гексафторид сірки (SF_6).

Аналізуючи показники забруднення повітряного басейну Житомирської області, потрібно відмітити, що 2021 році в атмосферу області від стаціонарних джерел викидів надійшло 11,9 тис.т. забруднюючих речовин. Показники забруднення атмосферного повітря стаціонарними джерелами у попередні роки становили відповідно: у 2020 році - 11,8 тис. т, у 2019 році - 12,7 тис. т., у 2018 році – 13 тис. т.

Основними забруднювачами атмосферного повітря за видами економічної діяльності вже протягом багатьох років залишаються викиди забруднюючих речовин від підприємств сільського, лісового та рибного господарство – більше 28,9% від загального; переробної промисловості – 28,1%, добувної промисловості і розроблення кар'єрів – 18,7 %.

Щодо компонентного складу викидів (%) у 2021 році, то найбільша частка належить викидам речовин у вигляді твердих суспендованих частинок та метану відсоткова частка яких становила відповідно – 27,28 та 26,19% загального обсягу викидів. Велику частку обсягів викидів від загальної становили викиди сполук азоту – 16,87%, оксиду вуглецю – 16,33% та сполук сірки – 9,13 % . Крім того, від стаціонарних джерел забруднення в атмосферне повітря надійшло 0,7 млн. тон діоксиду вуглецю.

Попри окремі спостереження за наслідками глобальних змін клімату в області немає системних досліджень, які б стали основою для планування та реалізації заходів з попередження шкідливих впливів на клімат і адаптації всіх сферах життєдіяльності населення до його змін.

Впровадження напрямку «Охорона атмосферного повітря» діяльності Програми дозволить проводити моніторинг повітря на вміст шкідливих речовин, що забезпечить покращення кліматичних умов території області.

Ймовірно вплив Негативний вплив на кліматичні умови території під час впровадження напрямків діяльності Програми не передбачається. Змін мікроклімату у результаті реалізації заходів, що визначені ДДП не очікується. Особливості кліматичних умов, які сприяють зростанню інтенсивності впливів запланованої діяльності на навколишнє середовище, відсутні.

Поводження з відходами.

Житомирська область характеризується високим рівнем утворення і накопичення твердих побутових відходів. Тому питання поводження з твердими побутовими відходами потребує негайного вирішення. Більшість місць видалення відходів сміттєзвалищ (МВВ) області перевантажена, а будівництво нових потребує відведення значних площ земельних ділянок.

Важливим залишається питання потрапляння ресурсоцінних відходів на полігони та сміттєзвалища ТПВ і разом з тим, впровадження у населених пунктах області системи роздільного збирання відходів, комплексної переробки та утилізації корисних компонентів побутових відходів.

Попереднє сортування відходів перед видаленням на полігон та впровадження роздільного збирання вторинних компонентів ТПВ дасть можливість зменшити обсяги розміщення побутових відходів на полігонах та сміттєзвалищах.

Одним із альтернативних шляхів вирішення даного питання є створення та утримання спеціально обладнаних місць (сховищ, полігонів) для накопичення, зберігання та утилізації відходів, із застосуванням спеціального обладнання і потужностей з їх переробки для вирішення питань утилізації, переробки та використання техногенних промислових відходів від діяльності гірничих та каменеобробних підприємств.

Також однією із основних екологічних проблем області, що потребує вирішення, є зберігання невідомих, непридатних та заборонених до використання пестицидів і агрохімікатів, накопичених за радянських часів колишніми сільськогосподарськими підприємствами. Умови зберігання більшості пестицидів не відповідають діючим екологічним та санітарним нормам. Більшість накопичених препаратів були свого часу заборонені до використання у зв'язку з їх високою токсичністю та негативним впливом на здоров'я населення і довкілля. Тому, кожен з відведених для зберігання непридатних або заборонених до використання пестицидів складів є об'єктом потенційної небезпеки. Тому Програмою заплановано проведення заходів щодо забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення і знешкодження відходів та небезпечних хімічних речовин, у тому числі непридатних хімічних засобів захисту рослин у місцях їх складування.

Реалізація запланованих Програмою заходів щодо поводження з відходами, забезпечить сортування, переробку та безпечну утилізацію або захоронення відходів, а також збільшення обсягу заготівлі, утилізації та використання відходів як вторинної сировини.

Ймовірний вплив. Протягом виконання підготовчих, будівельних робіт, що передбачені заходами Програми, очікується епізодичний і незначний вплив зумовлений операціями у сфері поводження з відходами. Негативного впливу на довкілля під час провадження діяльності з реалізації заходів ДДП не передбачається.

З метою раціонального використання і зберігання відходів виробництва і побутових відходів заходами Програми заплановано будівництво та реконструкція полігонів твердих побутових відходів і сміттєпереробних заводів; забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів.

Водні ресурси.

Програма не передбачає створення нових підприємств із значними обсягами скидів у підземні водні об'єкти. Проте, основними заходами Програми щодо вирішення найважливіших проблемних питань з охорони і раціонального використання водних ресурсів в області є: проектування, будівництво, реконструкція та технічне переобладнання очисних споруд каналізації в населених пунктах Житомирської області; проектування та технічне переоснащення із заміною аварійного обладнання КНС у населених пунктах Житомирської області; проектування, будівництво та реконструкція систем роздільної каналізації, каналізаційних мереж і споруд на них у населених пунктах Житомирської області; робота щодо відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річок, а також заходи для боротьби з шкідливою дією вод (біологічна меліорація водних об'єктів, винесення водоохоронних зон в натуру, упорядкування джерел, очищення русел від дерев, що потрапили до них внаслідок проходження весняних повеней, будівництво протиповеневих водосховищ і дамб тощо).

Такі види планованої діяльності, як будівництво у населених пунктах споруд для очищення стічних вод та очищення господарсько-побутових стічних вод, ймовірніше проводяться на землях водного фонду та найчастіше призводять до скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти.

Проведення господарської діяльності, що призводить до скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти, впровадження планованої діяльності з прокладання кабелів, трубопроводів та інших комунікацій на землях водного фонду може мати значний вплив на довкілля (пункти 10, 13 частина 3 статті 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля»).

Слід зазначити, що роботи на землях водного фонду повинні проводитися з обмеженнями відповідно до вимог статті 89 Водного Кодексу України. У прибережних захисних смугах уздовж річок, навколо водойм та на островах забороняється:

- 1) розорювання земель (крім підготовки ґрунту для залуження і залісення), а також садівництво та городництво;
- 2) зберігання та застосування пестицидів і добрив;

- 3) влаштування літніх таборів для худоби;
- 4) будівництво будь-яких споруд (крім гідротехнічних, навігаційного призначення, гідрометричних та лінійних), у тому числі баз відпочинку, дач, гаражів та стоянок автомобілів;
- 5) миття та обслуговування транспортних засобів і техніки;
- 6) влаштування звалищ сміття, гноєсховищ, накопичувачів рідких і твердих відходів виробництва, кладовищ, скотомогильників, полів фільтрації тощо.

Об'єкти, що знаходяться у прибережній захисній смузі, можуть експлуатуватись, якщо при цьому не порушується її режим. Замовник зобов'язаний:

- виконувати заходи щодо охорони земель від ерозії, підтоплення, забруднення відходами виробництва, хімічними і радіоактивними речовинами та від інших процесів руйнування;
- суворо дотримуватися встановленого режиму для прибережних захисних смуг;
- запобігати проникненню у водні об'єкти стічних вод, пестицидів і добрив через прибережні захисні смуги.

Ймовірний вплив. З метою покращення екологічного стану водойм області, Програмою запланована реалізація заходів, що спрямовані на поліпшення гідрологічного, санітарного, технічного стану та якості води; зменшення зон підтоплення; створення водоохоронних зон, зменшення впливу промислових та інших виробничих об'єктів на рівень забруднення підземних вод, підвищення надійності експлуатації водопровідних мереж та ефективності водопідготовки та очищення стічних вод із застосуванням ефективних технічних рішень, сучасних технологій і матеріалів.

Заходи щодо створення водоохоронних зон, винесення об'єктів забруднення з прибережних смуг проводяться з метою охорони поверхневих водних об'єктів від забруднення і засмічення та збереження їх водності.

Земельні ресурси та ґрунти.

Реалізація Програми охоплює територію Житомирської області, при цьому окремі заходи визначені нею, зосередженні на локальних територіях життєдіяльності населення. Виконання заходів, що передбачені Програмою, дозволить поліпшити загальну екологічну ситуації на території регіону та позитивно вплинути на умови життєдіяльності і здоров'я населення Житомирської області.

Внаслідок реалізації Програми не передбачається будь-якого посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів, змін у топографії, поява таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози. Реалізація заходів Програми не призведе до суттєвих змін у структурі земельного фонду, чинній або плановій практиці використання земель.

Програмою передбачаються заходи щодо: проєктування, будівництва, реконструкції та технічного переобладнання очисних споруд каналізації в населених пунктах області; проєктування та технічного переоснащення із

заміною аварійного обладнання КНС у населених пунктах області; проєктування, будівництва та реконструкції систем роздільної каналізації, каналізаційних мереж і споруд на них у населених пунктах області; роботи щодо відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річок, а також заходи для боротьби з шкідливою дією вод (біологічна меліорація водних об'єктів, винесення водоохоронних зон в натуру, упорядкування джерел, очищення русел від дерев, що потрапили до них внаслідок проходження весняних повеней, будівництва протиповеневих водосховищ і дамб тощо); відновлення лучних, водно-болотних та інших антропогенно змінених природних ландшафтів, створення і відновлення сіножатей та пасовищ; виготовлення проєктної документації, будівництво та реконструкція протиерозійних, гідротехнічних споруд; відтворення лісів, створення нових та реконструкції існуючих полезахисних лісових смуг та інших захисних насаджень на деградованих, малопродуктивних та ерозійно небезпечних землях вздовж водних об'єктів.

Слід зазначити, що впровадження планованої діяльності з прокладання кабелів, трубопроводів та інших комунікацій на землях водного фонду, проведення робіт з розчищення русла річок, зміни і стабілізації стану русел річок – може мати значний вплив на довкілля (пункт 10 частина 3 статті 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля»).

Також заходами Програми заплановано проведення робіт по будівництву, реконструкції та капітальному ремонту різних видів об'єктів, мереж та споруд, що завжди пов'язано з порушенням ґрунтового покриву земель, на яких заплановано впровадження діяльності.

Ймовірний вплив на ґрунтовий покрив відбудеться при будівельних роботах, прокладанні інженерних комунікацій та вертикальному плануванні території під час реалізації заходів Програми. Можливо відбудеться антропогенна трансформація існуючого рельєфу території від планувальних робіт під час реалізації заходів Програми. З огляду на тимчасовий характер впливу та його локальність, вплив приймається, як допустимий.

З метою недопущення та зниження ризику забруднення ґрунтів Програмою заплановані заходи, що відповідають основним засадам (стратегії) державної екологічної політики України, забезпечують поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки.

Звітом про СЕО надаються рекомендації щодо забезпечення повного врахування природоохоронних вимог під час вирішення питань щодо зміни цільового призначення земельних ділянок для розміщення об'єктів будівництва.

Рослинний та тваринний світ.

Програмою не передбачається реалізація заходів, які можуть призвести до негативного впливу на існуючі чи заплановані до заповідання території та об'єкти природно-заповідного фонду.

Реалізація Програми запланована за межами територій та об'єктів природно-заповідного фонду, їх охоронних зон, земель природно-заповідного

фонду України, територій та об'єктів, що мають особливу екологічну, наукову і естетичну цінність та об'єктів комплексної охорони, в зв'язку з чим можна зробити висновок, що реалізація природоохоронних заходів, що визначені Програмою не має впливу на території з природоохоронним статусом.

Основними заходами Програми щодо збереження природно-заповідного фонду є: розроблення проєктів створення територій і об'єктів природно-заповідного фонду та організації їх територій; ведення державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду, інше.

Основними заходами Програми щодо охорони та раціонального використання природних рослинних ресурсів є: реалізація заходів щодо запобігання інтродукції та поширення чужорідних видів рослин, які загрожують природним екосистемам та розроблення місцевих схем формування екологічної мережі в межах області.

Таким чином, покращення стану рослинного та тваринного світу може сприяти реалізація заходів щодо збільшення відсотку заповідності території природно-заповідного фонду області – розширення існуючих територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Ймовірний вплив Реалізація заходів ДДП не матиме суттєвого впливу на зміни та динаміку розвитку природних популяцій. Помірний вплив на тваринний світ відбуватиметься за рахунок техногенного шуму від будівельної техніки та механізмів під час реалізації заходів Програми щодо будівництва планованих об'єктів, споруд та комунікацій. Але такий вплив носитиме тимчасовий характер, припиняється по закінченню будівельних робіт, такий вплив можна оцінити як допустимий.

Натомість Програмою передбачено реалізація заходів щодо збереження та розширення території природно-заповідного фонду області, збільшення відсотка заповідності по районах області та по області у цілому, установа в натурі (на місцевості) меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду, що забезпечить збереження природної різноманітності ландшафтів, генофонду тваринного і рослинного світу та підтримає загальний екологічний баланс на території області.

Геологічні та гідрографічні умови.

Ймовірний вплив на геологічне середовище під час реалізації заходів Програми, а саме проведення робіт по будівництву, реконструкції та капітальному ремонту різних видів об'єктів, мереж та споруд на території області – матиме тимчасовий характер, після закінчення будівельних робіт прилегла територія упорядковується за рахунок проведення благоустрою та упорядкування. При проведенні будівельних робіт вплив на геологічне середовище можна оцінити як помірний. Впровадження заходів, що передбачені ДДП, не призведе до зміни водно-фізичних та інших властивостей ґрунтів.

Заходами, що визначені Програмою, не передбачається реалізація завдань, які можуть призвести до негативного впливу на геологічне і гідрогеологічне середовище.

Вплив на навколишнє природне середовища планованої діяльності, що передбачена основними напрямками Програми та може мати значний вплив на довкілля, необхідно оцінити під час здійснення процедури оцінки впливу на довкілля.

Здоров'я населення.

Ймовірний вплив 3 метою охорони навколишнього середовища та здоров'я населення Програмою передбачаються заходи з охорони навколишнього природного середовища області. Реалізація заходів Програми забезпечить зменшення можливого впливу на довкілля, і в наслідку мінімізує вплив на здоров'я населення.

Звітом про СЕО надаються рекомендації щодо обов'язкового здійснення оцінки впливу на довкілля планованої діяльності та об'єктів, які можуть мати значний вплив на довкілля та підлягають оцінці впливу на довкілля у відповідності до вимог Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» до прийняття рішення про провадження планованої діяльності.

Екологічне управління, моніторинг та інше.

Програма не передбачає послаблення правових і економічних механізмів контролю в сфері екологічної безпеки, натомість передбачено реалізація заходів щодо покращення стану навколишнього природного середовища.

Транскордонні наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення – заходи Програми не мають транскордонних наслідків на довкілля, у тому числі для здоров'я населення, у зв'язку із цим немає потреби щодо визначення транскордонних наслідків документа державного планування.

Реалізація Програми не має супроводжуватися появою нових негативних наслідків для довкілля. Разом з тим, реалізація багатьох завдань Програми має призвести до покращення екологічної ситуації в регіоні.

Затвердження Програми, зважаючи на комплексність рішень, що обумовлюється необхідністю збалансованого розвитку екологічної складової, а також наукові дослідження у цій галузі у короткостроковий період (1-3 роки) буде мати незначний вплив на стан довкілля, який буде обумовлений впливом існуючих незмінних факторів.

Реалізація положень Програми буде мати позитивний вплив на рівень здоров'я населення, тобто сприятиме зниженню рівня захворюваності населення, що є важливим індикатором регіонального розвитку на середньостроковий та довгостроковий період. У разі продовження розпочатої роботи вплив не буде відрізнятися від короткострокового.

До довгострокових наслідків відноситься питання забруднення атмосферного повітря, що склалися під впливом фізико-географічних умов басейну, насамперед кліматичних умов. Значного негативного впливу під час реалізації заходів та проєктів ДДП на довкілля та здоров'я населення не передбачається.

VII. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання документа державного планування.

На основі аналізів, представлених у попередніх розділах, та з метою сприяння досягненню цілей екологічної політики, встановлених на регіональному та місцевому рівнях, запропоновано ряд заходів для пом'якшення виявлених потенційних негативних наслідків для навколишнього середовища та здоров'я населення, що можуть виявлятися в процесі впровадження заходів і проєктів запланованих Програмою. Термін «пом'якшення» відноситься до усунення, зменшення, запобігання або контролю негативних впливів на навколишнє середовище, які можуть виникнути внаслідок впровадження ДДП. Запропоновані заходи складаються з тих, що були визначені в процесі розроблення даної Програми і рекомендацій що виникли в результаті виконання СЕО.

Реалізація ДДП Програми охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області на 2023–2027 роки потребує виконання великої кількості заходів, що стосуються основних напрямків Програми, виконання яких є невід'ємною складовою при створенні сприятливого в екологічному відношенні життєвого середовища населених пунктів області.

Найбільш позитивними для довкілля та здоров'я населення мають стати заходи, пов'язані з поліпшенням екологічної ситуації на території області.

Програмою заплановані наступні природоохоронні заходи, що направлені на запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків виконання ДДП:

- будівництво чи реконструкція споруд для очищення стічних вод та зменшення обсягів скидання недостатньо очищених стоків у водні об'єкти, а також поліпшення екологічного стану поверхневих водних об'єктів на території області;

- упровадження технологій, що забезпечують запобігання виникненню, зниженню рівня впливу чи усуненню факторів забруднення атмосферного повітря;

- проведення заходів, спрямованих на запобігання знищенню чи пошкодженню природних комплексів територій та об'єктів природно-заповідного фонду;

- здійснення видів робіт, пов'язаних із відтворенням та охороною біоресурсів і збільшення біорізноманіття;

- виготовлення відповідної документації із землеустрою;

- організація і здійснення робіт з екологічної освіти, проведення науково-практичних конференцій, семінарів та інших заходів щодо пропаганди екологічних знань, видання поліграфічної продукції з екологічної тематики.

Сукупність природоохоронних заходів забезпечить сприятливі умови для досягнення безпечного для здоров'я людини стану навколишнього природного середовища.

Виконання завдань передбачених Програмою сприятиме запобіганню погіршенню існуючої екологічної ситуації та здоров'я населення, створюватиме сприятливі умови для відтворення природних ресурсів і як наслідок досягнення безпечного для здоров'я людини стану навколишнього природного середовища, що є основою екологічної безпеки області.

Основними складовими результативності є:

- поліпшення екологічної ситуації в області;
- зниження рівня антропогенного навантаження на довкілля;
- забезпечення раціонального природокористування;
- покращення гідрологічного режиму річок;
- забезпечення належного санітарно-екологічного стану прибережних захисних смуг;
- забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів;
- запровадження системи роздільного збирання твердих побутових відходів з метою використання відходів у якості вторинної сировини;
- будівництво полігонів твердих побутових відходів, які відповідають встановленим стандартам;
- будівництво сміттєпереробних та сміттєсортувальних ліній;
- збереження та розширення території природно-заповідного фонду області;
- створення нових об'єктів природно-заповідного фонду;
- встановлення меж в природі існуючих об'єктів природно-заповідного фонду;
- вжиття заходів щодо охорони та відтворення водних біоресурсів;
- розробка проєктів визначення розмірів і меж водоохоронних зон;
- реконструкція існуючих та будівництво нових очисних споруд для очищення стічних вод;
- будівництво, реконструкція та технічне переоснащення очисних споруд;
- встановлення сучасних видів очисного обладнання скидів забруднюючих речовин у водні об'єкти;
- залучення громадськості до прийняття рішень з питань охорони навколишнього природного середовища;
- проведення просвітницької роботи та формування проєкологічного мислення населення;
- розгалуження системи спостережних пунктів за забрудненням довкілля та оснащення їх сучасними приладами контролю та інше.

VIII. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка, у тому числі будь-які ускладнення (недосконалість інформації та технічних засобів під час здійснення такої оцінки).

В процесі здійснення стратегічної екологічної оцінки Програми розглянуті наступні альтернативи:

Зважаючи на комплексність рішень Програми, що обумовлюється необхідністю виконання стратегічних цілей Програми, призначених для різних видів промислово-виробничої, соціальної, рекреаційної, комунікаційної діяльності, здійснюється розгляд виправданих альтернатив планованих рішень. При впровадженні заходів Програми, у порівнянні із існуючим станом, очікується позитивний вплив на навколишнє природне середовище, у тому числі на здоров'я населення. Найсприятливішим варіантом буде затвердження запропонованої Програми. Разом з тим, в процесі здійснення стратегічної екологічної оцінки альтернативу: «Нульовий сценарій» – опис, прогнозування та оцінка ситуації у випадку незатвердження зазначеного документа державного планування.

Під час здійснення стратегічної екологічної Програми виконано:

- збір та аналіз інформації про поточний стан компонентів навколишнього природного середовища при використанні даних, зазначених у Доповіді про стан навколишнього природного середовища в Житомирській області у 2021 році, Екологічному паспорті Житомирської області, тощо;
- проведення аналізу слабких та сильних сторін ДДП з точки зору екологічної ситуації;
- проведення консультацій із органами виконавчої влади, що реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища та охорони здоров'я населення;
- проведення консультацій з громадськістю – громадських обговорень та конкретного виявлення поточних екологічних проблемних питань області, та, водночас, попередження можливих негативних впливів реалізації завдань Програми.

При цьому використані такі методи:

- історичний метод – вивчення та аналіз формування й розвитку об'єктів території проєктування у хронологічній послідовності;
- таксономічні методи – оцінка та ранжування ризиків впливу екологічних чинників на стан здоров'я населення та навколишнього середовища;
- метод ведення екологічного моніторингу – запровадження постійних у часі спостережень.

Вищевказані методи та підходи базуються на ключових принципах прийняття екологічно безпечних рішень – попередження та запобігання шкочочинному антропогенного впливу.

Основним критерієм під час проведення стратегічної екологічної оцінки проєкту ДДП є його відповідність законодавству у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Основні методи під час стратегічної екологічної оцінки:

- 1) аналіз проєкту ДДП з точки зору екологічної ситуації, а саме:
 - проаналізовано в регіональному плані природні умови території, включаючи характеристику поверхневих водних систем, ландшафтів (рельєф, родючі ґрунти, рослинність та ін.), гідрогеологічні особливості території та інших компонентів природного середовища;
 - розглянуто природні ресурси з обмеженим режимом їх використання, в тому числі забруднення атмосферного середовища;
 - оцінено можливі зміни в природних та антропогенних екосистемах;
- 2) консультації з громадськістю щодо екологічних цілей;
- 3) розглянуто способи ліквідації наслідків;
- 4) особи, які приймають рішення, ознайомлені з можливими наслідками здійснення запланованої діяльності;
- 5) отримані зауваження і пропозиції до проєкту ДДП;
- 6) проведено громадське обговорення у процесі розробки проєкту ДДП.

Програма охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області на 2023–2027 роки спрямована на дотримання високих екологічних стандартів. Оцінка ймовірних наслідків для довкілля від заходів та проєктів Програми вказує на те, що реалізація Програми позитивно вплине на стан атмосферного повітря, водних об'єктів, ситуацію з відходами, земельні ресурси, біорізноманіття та рекреаційні зони. Це означає, що Програма спрямована на екологічно збалансований та інноваційний сценарій розвитку і не потребує розгляду альтернатив.

ІХ. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування, у тому числі для здоров'я населення.

Моніторинг довкілля – комплексна науково-інформаційна система регламентованих періодичних безперервних спостережень, оцінки та прогнозу змін стану навколишнього природного середовища з метою виявлення негативних змін і вироблення рекомендацій з їх усунення або послаблення.

Загальнодержавний моніторинг довкілля здійснюється у відповідності до Постанови Кабінету Міністрів України від 30.03.1998 № 391 «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля». Система моніторингу спрямована на: удосконалення рівня вивчення і знань про екологічний стан довкілля; покращення оперативності та якості інформаційного обслуговування користувачів на всіх рівнях; підвищення якості обґрунтування природоохоронних заходів та ефективності їх здійснення; сприяння раціонального використання природних ресурсів та екологічної безпеки, сталого розвитку.

Підприємства, установи та організації незалежно від форм їх власності та підпорядкування, діяльність яких призводить чи може призвести до погіршення стану довкілля, зобов'язані здійснювати екологічний контроль за виробничими процесами та станом промислових зон, збирати, зберігати та безоплатно надавати дані та/або узагальнену інформацію для її комплексного оброблення (відповідно до п. 10 Постанови Кабінету Міністрів України від 30.03.1998 № 391 «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля»).

В основі моніторингової оцінки лежить система кількісних і якісних індикаторів, що характеризують повноту та ефективність реалізованих рішень та який вплив це справляє на систему управління.

Екологічний моніторинг довкілля є сучасною формою реалізації процесів екологічної діяльності за допомогою засобів інформатизації забезпечує регулярну оцінку і прогнозування стану середовища життєдіяльності суспільства та умов функціонування екосистеми для прийняття управлінських рішень щодо екологічної безпеки, збереження природного середовища та раціонального природокористування.

Державна система екологічного моніторингу довкілля є інтегрованою інформаційною системою, що здійснює збирання, збереження та оброблення екологічної інформації для відомчої та комплексної оцінки і прогнозу стану природних середовищ, біоти та умов життєдіяльності, вироблення обґрунтованих рекомендацій для прийняття ефективних соціальних, економічних та екологічних рішень на всіх рівнях державної виконавчої влади, удосконалення відповідних законодавчих актів, а також виконання зобов'язань України з міжнародних екологічних угод, програм, проєктів і заходів.

Екологічний моніторинг довкілля здійснюється за достроковою державною програмою, яка визначає спільні, узгоджені за цілями, завданнями, територіями та об'єктами, часом (періодичністю) і засобами виконання дії відомчих органів державної виконавчої влади, підприємств, організацій та установ незалежно від форм власності.

Суб'єктами Державної системи екологічного моніторингу довкілля, відповідальними за обов'язкове здійснення Державної програми екологічного моніторингу довкілля, є міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, які згідно зі своєю компетенцією отримують та обробляють дані про стан довкілля і виробляють відповідні рішення щодо нормалізації або поліпшення екологічної обстановки, раціонального використання і забезпечення якості природних ресурсів.

Об'єктами інформатизації в Державній системі екологічного моніторингу довкілля України є процеси відомчої екологічної діяльності та їх інтеграція на локальному, адміністративно-територіальному і державному рівнях, які відповідно охоплюють:

- території промислово-міських агломерацій, санітарно-захисних зон великих підприємств в тому числі АЕС, великих водоймищ, природоохоронних зон та інших спеціально визначених просторових одиниць;
- території областей України;
- території промислово-економічних регіонів, басейнів, великих річок та України в цілому.

В ході проведення СЕО проведено оцінку факторів ризику і потенційного впливу на стан довкілля, враховано екологічні завдання місцевого рівня в інтересах ефективного та стабільного соціально-економічного розвитку території та підвищення якості життя населення.

Оцінка фактичного впливу здійснюється на підставі та з урахуванням результатів моніторингу стану навколишнього природного середовища щодо реалізації господарської діяльності.

На підставі проведеного аналізу ДДП встановлено, що Програма відповідає державним та регіональним стратегічним документам, реалізація заходів Програми не справить значного негативного впливу на стан довкілля та здоров'я населення.

Моніторинг реалізації Програми включає моніторинг реалізації заходів, спрямованих на мінімізацію навантаження на довкілля, зумовленого проведенням комплексу заходів з покращення стану навколишнього природного середовища.

Моніторинг базується на розгляді індикаторів та аналізі досягнення запланованих цілей. Моніторинг екологічних індикаторів ефективності Програми є важливою формою контролю того, який фактичний вплив на довкілля матиме виконання заходів Програми.

Слід зазначити, що окремі індикатори дозволяють оцінити прямі наслідки впливу реалізації заходів Програми на довкілля, окремі – опосередковані.

Для якісного проведення моніторингу необхідне забезпечення регулярності збору моніторингових даних за визначеними індикаторами та їх аналіз для врахування під час прийняття рішень щодо планування комплексу природоохоронних заходів у майбутньому. На підставі проведеного аналізу зроблено висновок, що Програма відповідає державним та регіональним стратегічним документам, реалізація заходів Програми не справляє значного негативного впливу на стан довкілля та здоров'я населення.

Звітом про СЕО рекомендується здійснення наступних контрольних заходів:

- порівняння фактичного стану компонентів довкілля з минулорічними показниками в області, в яких реалізуються заходи Програми, 1 раз на рік на підставі результатів державного статистичного спостереження. У разі виявлення перевищень минулорічних показників провести аналіз на предмет зв'язку з реалізацією заходів Програми;
- порівняння захворюваності населення з минулорічними показниками у містах області в яких реалізуються заходи Програми, 1 раз на рік на підставі

результатів державного статистичного спостереження. У разі виявлення перевищень минулорічних показників провести аналіз на предмет зв'язку з реалізацією заходів Програми.

Таблиця 9.1 Екологічні індикатори для моніторингу виконання Програми.

№	Індикатор
Водні ресурси	
1.	Обсяги скидання зворотних вод у водні об'єкти
2.	Обсяги скидання очищених і недостатньо очищених зворотних вод у водні об'єкти
Атмосферне повітря	
3.	Обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення
4.	Викиди найпоширеніших забруднюючих речовин (оксид вуглецю, пил, оксиди азоту та діоксид сірки) в атмосферне повітря
5.	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на км ² , т
6.	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на одну особу, кг
Відходи	
7.	Обсяги утворення ТПВ на території області
8.	Обсяги утворення промислових відходів на території області
9.	Обсяги утилізованих промислових відходів
10.	Обсяги накопичених промислових відходів
Здоров'я населення	
11.	Природний приріст, скорочення кількості осіб
12.	Рівень захворюваності населення області

Таблиця 9.2 Моніторинг та контроль заходів з реалізації Програми проводиться щороку за такими показниками:

№	Показники	Одиниця виміру
1.	кількість автоматизованих постів спостережень за станом атмосферного повітря	одиниць
2.	індекс забруднення атмосферного повітря	умовних одиниць
3.	обсяг утилізованих відходів	відсоток від загальної кількості утворених відходів
4.	обсяг захоронених відходів	відсоток від загальної кількості утворених відходів
5.	кількість ліквідованих стихійних сміттєзвалищ	одиниць
6.	кількість збудованих та реконструйованих полігонів ТПВ, що відповідають вимогам екологічної безпеки	одиниць
7.	відсоток населених пунктів області, де запроваджено роздільне збирання ТПВ	%

8.	кількість та площа територій та об'єктів природно-заповідного фонду	шт.; га
9.	кількість територій та об'єктів природно-заповідного фонду, межі яких встановлені	одиниць
10.	площа рекультивованих та відновлених земель	га
11.	кількість заходів з поліпшення гідрологічного режиму та санітарного стану водних об'єктів, реконструкції споруд для очищення стічних та зливових вод	одиниць
12.	кількість просвітницьких заходів, телевізійних передач та публікацій у засобах масової інформації з питань охорони навколишнього природного середовища та стану довкілля	одиниць

Моніторинг наслідків виконання Програми для довкілля заплановано проводити щорічно.

На підставі результатів державного статистичного спостереження проводити порівняльний аналіз фактичного стану компонентів довкілля з минулорічними показниками.

У разі виявлення перевищень минулорічних показників проводиться аналіз на предмет зв'язку з реалізацією заходів та проєктів Програми.

Крім того, заплановано проводити порівняння фактичних показників індикаторів виконання заходів Програми за всіма напрямками.

X. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення

Під час проведення стратегічної екологічної оцінки ДДП Програми охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області на 2023–2027 роки виявлена відсутність ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, що в першу чергу пов'язано із відсутністю проєктування, будування чи функціонування потужних матеріальних об'єктів виробничого призначення та віддаленості дислокації проєктної території від державних кордонів.

XI. Резюме нетехнічного характеру інформації, розраховане на широку аудиторію

У процесі проведення стратегічної екологічної оцінки ДДП Програми охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області було виділено першочергову пріоритетність екологічної безпеки та захисту навколишнього природного середовища, що у свою чергу слугують гарантими високого рівня безпеки, покращення стану здоров'я населення та екологічної ситуації території. Проєктом документу державного планування враховані наявні проблеми області і запропонована найбільш екологічно доцільна та

економічно вигідна його територіальна організація та подальший сталий розвиток.

Програму розроблено у зв'язку із закінченням терміну дії Програми охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області на 2018 – 2022 роки, затвердженої рішенням Житомирської обласної ради від 21.12.2017 № 880 (зі змінами від 25.06.2020 № 1904) та з урахуванням вимог Конституції України, Законів України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря», «Про відходи», «Про природно-заповідний фонд України», «Про рослинний світ», «Про тваринний світ», постанови Кабінету Міністрів України від 17.09.1996 № 1147 «Про затвердження переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів» (зі змінами), рішення сесії Житомирської обласної ради рішення обласної ради від 25.05.2017 № 634 «Про затвердження Положення про обласний фонд охорони навколишнього природного середовища і Порядку планування та фінансування природоохоронних заходів», Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695, Стратегії розвитку Житомирської області на 2021–2027 роки та Плану заходів на 2021–2023 роки з реалізації Стратегії розвитку Житомирської області на 2021–2027 роки, схвалених рішенням обласної ради від 27.05.2021 № 67, інших нормативно-правових актів, державних, регіональних та галузевих програм у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Ініціатором розроблення Програми є Житомирська обласна державна адміністрація, розробником та відповідальним виконавцем Програми – є Управління екології та природних ресурсів Житомирської обласної державної адміністрації. Учасниками Програми – є замовники коштів державного бюджету та обласного бюджету (обласного фонду охорони навколишнього природного середовища).

Головною метою Програми є реалізація ефективної природоохоронної політики на обласному рівні, забезпечення екологічної безпеки та раціонального природокористування, реалізації пріоритетних заходів охорони довкілля регіону, сприяння виконанню завдань щодо зменшення викидів і скидів забруднюючих речовин до навколишнього природного середовища, безпечного поводження з промисловими та побутовими відходами, збереження та розширення територій природно-заповідного фонду. Термін реалізації Програми: 2023-2027 роки.

У Програмі передбачено природоохоронні заходи, спрямовані на покращення екологічного стану регіону, у відповідності до переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 17.09.1996 № 1147 (зі змінами).

Основними завданнями Програми є:

- реалізація пріоритетних заходів охорони довкілля області;

- реалізація екологічної політики Житомирської обласної державної адміністрації;
- забезпечення екологічної безпеки, раціонального використання і відтворення природних ресурсів;
- підвищення рівня обізнаності населення та залучення його до реалізації природоохоронної політики.

Виконання Програми забезпечується шляхом реалізації державної політики в галузі охорони навколишнього природного середовища, здійснення природоохоронних проєктів і заходів та сприятиме безпечному довкіллю Житомирської області.

Джерела фінансування Програми є обласний бюджет (обласний фонд охорони навколишнього природного середовища). Обсяг фінансування Програми визначається щороку та затверджується обласною радою на відповідний фінансовий рік.

Пріоритетними завданнями діяльності у сфері охорони навколишнього природного середовища є сприяння забезпечення безпеки життєдіяльності населення, запобігання виникнення природних та техногенних катастроф, збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування екомережі і впровадження екологічно збалансованої системи використання природних ресурсів.

Основними заходами у сфері охорони навколишнього природного середовища у 2023 та 2027 роках є:

- будівництво чи реконструкція споруд для очищення стічних вод та зменшення обсягів скидання недостатньо очищених стоків у водні об'єкти, а також поліпшення екологічного стану поверхневих водних об'єктів на території області;
- упровадження технологій, що забезпечують запобігання виникненню, зниженню рівня впливу чи усуненню факторів забруднення атмосферного повітря;
- проведення заходів, спрямованих на запобігання знищенню чи пошкодженню природних комплексів територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
- здійснення видів робіт, пов'язаних із відтворенням та охороною біоресурсів і збільшення біорізноманіття;
- виготовлення відповідної документації із землеустрою;
- організація і здійснення робіт з екологічної освіти, проведення науково-практичних конференцій, семінарів та інших заходів щодо пропаганди екологічних знань, видання поліграфічної продукції з екологічної тематики.

Основними результатами, яких планується досягнути є:

- раціональне використання наявних природних ресурсів;
- покращення екологічного стану в населених пунктах Житомирської області;
- зменшення антропогенного та техногенного навантаження на навколишнє природне середовище.

Програма передбачатиме реалізацію видів діяльності щодо яких законодавством передбачено здійснення процедури оцінки впливу на довкілля, одночасно виконуються два критерії визначені статтею 2 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку». Таким чином, проведення процедури стратегічної екологічної оцінки Програми є обов'язковим.

Стратегічна екологічна оцінка Програми дає можливість зосередитися на всебічному аналізі можливого впливу на довкілля та здоров'я населення, а також використовувати результати цього аналізу для впровадження природоохоронних, ресурсозберігаючих технологій та заходів, спрямованих на запобігання, зменшення та усунення забруднення довкілля в процесі стратегічного планування.

Реалізація положень Програми буде мати позитивний вплив на рівень здоров'я населення, тобто сприятиме зниженню рівня захворюваності населення, що є важливим індикатором регіонального розвитку на середньостроковий та довгостроковий період. У разі продовження розпочатої роботи вплив не буде відрізнятися від короткострокового.

У порівнянні з нульовою альтернативою вплив на довкілля оцінюється як незначний, оскільки як зазначалося вище буде обумовлений впливом існуючих незмінних факторів.

Виконання заходів Програми не загрожує територіям з природоохоронним статусом, які є найбільш чутливими елементами територіальних екосистем.

Заходи Програми не суперечать міжнародним угодам, державним програмам та планам, а навпаки спрямовані на їх безумовне дотримання та виконання.

Розроблення Програми було проведено з урахуванням ймовірних впливів на довкілля та з прагненням їх мінімізації.

Впливи на довкілля, що будуть виникати при проведенні заходів, не будуть перевищувати нормативно допустимих рівнів, що забезпечуватиметься застосуванням сучасних технічних рішень та проходження процедури оцінки впливу на довкілля (ОВД) на місцевих рівнях, за потреби.

Реалізація заходів Програми за умови дотримання екологічних та нормативних вимог має сприяти зменшенню антропогенного навантаження на довкілля. Поєднання зусиль, спрямованих на виконання та дотримання умов Програми із зусиллями, спрямованими на пом'якшення несприятливого впливу на довкілля, забезпечуватиме підвищення рівня добробуту, здоров'я населення Житомирської області та досягнення вищих стандартів життя.

ХІІ. Виконавці Звіту про стратегічну екологічну оцінку проекту Програми охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області на 2023-2027 роки.

Антонюк Віктор Володимирович	- директор ТОВ «УкрЕкоПромПроект»
Божок Роман Петрович	- директор ТОВ «ЕКОГЕОПРОМ»
Войнаш Денис Леонідович	- головний спеціаліст відділу державного екологічного нагляду (контролю) поводження з відходами на небезпечними хімічними речовинами Управління державного екологічного нагляду (контролю) природних ресурсів та промислового забруднення Житомирської області Державної екологічної інспекції Поліського округу
Дяченко Анатолій Миколайович	- заступник начальника Басейнового управління водних ресурсів річки Прип'ять Державного агентства водних ресурсів України
Кончаківська Світлана Петрівна	начальник управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства Головного управління Держпродспоживслужби в Житомирській області
Ліонов Сергій Сергійович	головний спеціаліст відділу оцінки впливу на довкілля Управління екології та природних ресурсів обласної військової адміністрації
Маслюківський Максим Мар'янович	- начальник управління з питань промисловості, торгівлі, ринку праці та планування соціально-економічного розвитку Департаменту агропромислового розвитку та економічної політики обласної військової адміністрації
Медвідь Олександр Володимирович	- екологічний аудитор, директор ТОВ «ЕКО-МБ»
Мединський Віктор Христофорович	- заступник директора департаменту, начальник управління регіонального розвитку та містобудівного кадастру Департаменту регіонального розвитку обласної військової адміністрації

Пацева
Ірина Григорівна	- доктор технічних наук, завідувач кафедри екології та природоохоронних технологій Державного університету «Житомирська політехніка»
Свіжевський
Віктор Павлович	- головний спеціаліст відділу сільськогосподарської та продовольчої політики управління агропромислового комплексу Департаменту агропромислового розвитку та економічної політики Житомирської обласної військової адміністрації
Стеглюк
Олександрівна	Наталя
головний спеціаліст відділу оцінки впливу на довкілля Управління екології та природних ресурсів обласної військової адміністрації
Федонюк
Тетяна Павлівна	- доктор сільськогосподарських наук, професор, керівник навчально-наукового центру екології та охорони навколишнього середовища Поліського національного університету
Чуріна
Анна Олександрівна	- начальник відділу мобілізаційної роботи та спеціальних питань управління реформ і розвитку медичної допомоги населенню Департаменту охорони здоров'я обласної військової адміністрації

